

«مقاله پژوهشی»

ساخت مقیاس سنجش شادکامی مدرسه‌ای دانش‌آموزان ابتدایی: مطالعه‌ای به روش پژوهش آمیخته

رضا کمالی مهاجر¹، کیوان صالحی^{2*}، علی مقدم زاده³، فاطمه جعفری⁴

1. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، تحقیقات آموزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

2. استادیار، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

3. استادیار، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

4. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، تحقیقات آموزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ دریافت: 1400/03/16 تاریخ پذیرش: 1400/12/15

Construction of the Elementary School Students' Subjective Well-Being in School Scale: an Exploratory Mixed-Method Study

R. Kamalimohajer¹, K. Salehi^{2*}, A. Moghadamzadeh³, F. Jafari⁴

1. MA of Educational Research, University of Tehran

2. Assistant Professor, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran

3. Assistant Professor, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran

4. MA of Educational Research, University of Tehran

Received: 2021/06/06 Accepted: 2022/03/06

Abstract

The purpose of this study was to construct a scale for assessing the Students' Subjective Well-being in elementary School (ESSWBSS). For this purpose, based on an exploratory sequential mixed methods design, two studies were conducted. In the first study, using purposive sampling of the criterion type, 29 key informants including teachers and elementary school students in Tehran were selected and interviewed. Research tools were researcher-made single-item questionnaire and semi-structured interviews. Data were analyzed by Colaizzi's method. This has led to identifying six main themes including 'executive-administrative', 'cultural', 'environment', 'friends', 'teaching and teacher ethics' and 'individual'. In the second study, among elementary school students in Tehran 387 students were selected through three-way cluster sampling. Psychometric properties of tools were evaluated using content validity, examination of items, structural validity and reliability determination. The content validity ratio (CVR) of each of the items was above the criterion of 0.54 and the overall validity of the tool (CVI) was 0.735. Validity of the scale was confirmed by content validity based on experts' opinion; the reliability of the scale was calculated by Cronbach's alpha and its value was 0.86. The exploratory factor analysis resulted in extraction of six factors. The item characteristic curve indicates that the majority of the items have a satisfactory and sometimes very good qualifications. In general, it can be said that the quality of the tool is of good quality because it provides a high level of information in a significant range of the ability continuum (-2 to +1). Investigating the psychometric properties of the tool showed that it can be used as a valid and reliable tool for assessing the Elementary School Students' Subjective Well-Being in School.

Keywords

Subjective Well-Being in School, Scale Construction, Happy School, Exploratory Sequential Mixed Methods Design.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف ساخت مقیاسی برای سنجش شادکامی مدرسه‌ای دانش‌آموزان ابتدایی انجام شد. بدین منظور مبتنی بر روش پژوهش آمیخته اکتشافی از نوع ساخت ابزار، دو مطالعه به انجام رسید. در مطالعه اول، شرکت‌کنندگان مبتنی بر نمونه‌گیری ملاکی، انتخاب شده و مصاحبه فردی با 29 نفر از معلمان و دانش‌آموزان مدارس شهر تهران انجام شد. برای گردآوری داده‌ها از مقیاس تک‌سوالی محقق‌ساخته و مصاحبه نیمه‌ساختارمند، و برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل کلاززی استفاده شد. تحلیل داده‌ها به شناسایی شش مضمون شامل «اجرای مدیریتی»، «فرهنگی»، «محیطی»، «دوستان»، «تدریس و اخلاق معلم» و «فردی» منجر گردید. در مطالعه دوم و بخش کمی، از میان دانش‌آموزان مدارس ابتدایی شهر تهران تعداد 387 نفر از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای سه‌مرحله‌ای انتخاب شد. ویژگی‌های فنی ابزار با استفاده از روایی محتوایی، تحلیل گویه‌ها، روایی سازه و تعیین اعتبار بررسی شد. ضریب روایی محتوایی هر یک از گویه‌ها بالاتر از مقدار معیار 0/54 و شاخص روایی محتوایی (روایی کلی) ابزار 0/735 به دست آمد. اعتبار مقیاس نیز با استفاده از آلفای کرونباخ و برآورد ضریب همسانی 0/86 تایید گردید. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی به استخراج شش عامل منجر گردید. منحنی ویژگی گویه‌ها نشان داد که اکثریت گویه‌ها از وضعیت قابل قبول و بعضاً بسیارخوبی برخوردارند. بطور کلی در مورد کیفیت ابزار می‌توان گفت از آنجا که در دامنه قابل توجهی از پیوستار توانایی (-2 تا +1)، آگاهی بالایی را فراهم می‌سازد، از کیفیت مطلوبی برخوردار است. بررسی ویژگی‌های فنی ابزار نشان داد که می‌توان از آن به‌عنوان ابزاری روا و معتبر برای سنجش شادکامی مدرسه‌ای دانش‌آموزان ابتدایی استفاده کرد.

واژه‌های کلیدی

شادکامی مدرسه‌ای، ساخت مقیاس، مدرسه شاد، پژوهش آمیخته اکتشافی از نوع ساخت ابزار

مقدمه

شادی و نشاط از منظر افراد مختلف، معانی متفاوتی دارد و هر فردی آن را بر اساس دیدگاه خود تعریف می‌کند. لیوبومیرسکی، شلدون و اشکید⁶ (2005) با توجه به مطالعه پیشینه و تعاریف ارائه شده در پژوهش‌های پیشین گاهی اوقات مفهوم شادی مبهم و مرموز است اما برای اغلب افراد خیلی واضح و آشکار است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که افراد حالتی از لذت یا هیجان یا رضایتشان را از زندگی شادی تعریف می‌کنند (آرگیل⁷، 2013). به نقل از محمدزاده و صالحی، (1395). شادی می‌تواند معانی مختلفی داشته باشد و برای آن نام‌ها و اصطلاح‌های مختلفی نظیر خرسندی، معنادر بودن، رضایت، وجد یا خوشی زیاد، شور و شوق، سعادت و خوشی وجود دارد (سلیگمن⁸، 2003) همچنین می‌توان شادی را مترادف کیفیت زندگی یا سلامتی دانست (وینهوون⁹، 2010).

شادی از مهم‌ترین احساساتی است که حوزه عاطفی انسان‌ها را شکل داده و در سلامت روان و عملکرد بهینه ایشان نقش بسزایی دارد (کیم و کیم¹⁰، 2021). بالکومب¹¹ (2006)، به دلیل اینکه انسان‌ها در هنگام عملکرد بهینه و مطلوب، احساس خوبی از خود نشان می‌دهند شادی¹² را نشانه اصلی عملکرد مطلوب معرفی می‌کند. فردریکسون¹³ (2004) نیز با این استدلال که شادی مجموعه رفتاری ما را گسترش داده و مهارت‌های مورد نیاز عملکرد بهینه را شکل می‌دهد، آن را تعیین‌کننده عملکرد بهینه می‌داند. افلاطون شادی را برقراری تعادل میان سه عنصر استدلال، هیجان و امیال (دیکی¹⁴، 1999) و ارسطو آن را شکوفایی انسان می‌دانست (درویتر¹⁵، 2007).

هنگامی که شادی در میان افراد یک جامعه، کم‌رنگ شود، به مرور شاهد افسردگی‌های حاد و مزمن در مردم خواهیم بود که این افسردگی‌ها و عدم رضایت از زندگی در روند رشد و پیشرفت یک جامعه و کشور نیز تأثیر زیادی خواهد گذاشت (فراهانی، 1391). شادکامی تأثیر مثبت چشمگیری بر رفتار افراد، از جمله تفکر مثبت دارد. افراد

انسان‌ها دارای هیجان‌های بسیاری هستند که برخی از آنها مثبت و برخی نیز هیجان‌های منفی هستند. در قرن بیستم متخصصان روان‌شناسی بیشتر بر مطالعه هیجان‌ات منفی همچون خشم، اضطراب و افسردگی تأکید داشتند چرا که نیاز به شناخت این هیجان‌ات و کنترل آنان ضروری می‌نمود (کار¹، 2004؛ ترجمه شریفی، نجفی زند و ثنایی، 1385). اما در قرن بیست و یکم، به هیجان‌ات مثبت و شناخت، کنترل و پیش‌بینی آنها اهمیت دوچندانی داده می‌شود؛ زیرا برای تأمین بهداشت روانی جامعه توجه به این جنبه از هیجان‌ات ناگزیر است.

یکی از هیجان‌های مثبت بشر، شادکامی² است که به دلیل تأثیر عمده‌ای که بر زندگی افراد دارد، توجه بسیاری از محققان را به خود معطوف کرده است. به اعتقاد آرگیل³، مارتین⁴ و لو⁵ (1995)، شادکامی از سه جزء اساسی هیجان‌ات مثبت، رضایت از زندگی و نبود عواطف منفی تشکیل می‌شود. همچنین روابط مثبت با دیگران، هدفمند بودن زندگی، رشد شخصی و دوست داشتن دیگران از اجزاء شادکامی هستند. شادکامی به خصوص در سنین کودکی از جنبه‌های پراهمیتی است که در پرورش کودکانی آماده برای دوره‌های بعدی زندگی و ایفای نقش شهروندی مسئول، مفید و مستقل، از اهمیت دوچندانی برخوردار است (علیزاده، صالحی و مقدم‌زاده، 1396). از آنجایی که دوره ابتدایی، نخستین برخورد کودک با نظام آموزشی جامعه است و اثر عمیق و دراز مدت در پرورش شخصیت کودک و نگاه او به زندگی دارد نیاز است به شادکامی دانش‌آموزان این دوره توجه خاصی شود. با معطوف کردن توجه خود به این دوره حساس می‌توان روح امید، تلاش و پیشرفت را در پرتو یک زندگی شاد و بانشاط در کالبد این فرشته‌های کوچک خداوند دمید. شادی از جمله حالت‌های فراگیر شخصیت انسان است که بر نگرش‌ها، باورها، احساسات و رفتار او تأثیر بسیار شگرفی می‌گذارد و می‌تواند شخصیت او را در زمان حال و آینده، دستخوش تغییر و تحول کند و حتی می‌تواند بر حیات اخروی انسان نیز تأثیر مثبت یا منفی بسیاری داشته باشد (بهشتی، 1394).

6. Lyubomirsky, Sheldon & Schkade

7. Argil

8. Seligman

9. Veenhoven

10. Kim & Kim

11. Balcombe

12. Hppiness

13. Fredrickson

14. Dickey

15. De Ruyter

1. Carr

2. Bliss

3. Argyle

4. Martin

5. Lu

همکلاسی‌های خود هستند، انعطاف‌پذیرتر و خلاق‌تر هستند و می‌توانند مشکلات را بهتر حل کنند و دارای مشکلات رفتاری کمتری هستند (تلف⁸، 2021).

مشاهدات انجام شده در مورد شادی کودکان در مدرسه نشان داد که آنها از طریق چیزهای بسیار کوچک و موقعیت‌هایی که غالباً برای بزرگسالان دشوار است، می‌توانند شاد شوند. چند مورد از عواملی که باعث شادی کودکان در مدرسه می‌شود عبارتند از: بازی کردن با دوستان، شرکت در فعالیت‌های کلاس (خواندن کتاب داستان، ساخت پازل‌ها، نقاشی کردن، رفتن به اتاق کامپیوتر و غیره)، بودن در کنار معلم، تقسیم غذاهای خود با دوستان، فعال و موفق بودن در فعالیت‌ها، ایجاد رابطه خوب با دوستان و دعوا نکردن، درس تربیت بدنی (ورزش)، گرفتن هدیه و شگفتانه، که این عوامل می‌تواند پژوهشگران را برای ایجاد روش‌های تدریسی که کودکان را در فرآیند یادگیری شاد می‌کند، تشویق کند (ارگینر، ارگینر و انیل⁹، 2017؛ شقایب و صالحی، 1396).

مدرسه به عنوان مهم‌ترین رکن آموزش و پرورش (پیرحیاتی و همکاران، 1398) و جایگاه حضور نسل‌های آینده، باید از محیطی سالم و پویا برخوردار باشد. شادکامی و شادابی در مدارس به صورت تک علتی نیست، بلکه مجموعه‌ای از عوامل آموزشی، کالبدی، اجتماعی - فرهنگی و سازمانی در آن تأثیر دارد. ایزدی، هاشمی و برزمینی (1391)، در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر در شاداب‌سازی مدارس از دیدگاه دانش‌آموزان و اولیای مدرسه پرداختند که نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها حاکی از آن بود که دانش‌آموزان و اولیای مدرسه عوامل چهارگانه مورد بررسی شامل عوامل فیزیکی، عوامل آموزشی، عوامل سازمانی و عوامل اجتماعی - فرهنگی را در شاداب‌سازی مدارس مؤثر می‌دانند ولی بین دیدگاه آنان تفاوت معناداری مشاهده می‌شود به این صورت که از نظر دانش‌آموزان عوامل اجتماعی - فرهنگی دارای بیشترین و عوامل سازمانی دارای کمترین میزان تأثیر در شاداب‌سازی مدارس و از نظر اولیای مدرسه عوامل کالبدی (فیزیکی) دارای بیشترین و عوامل آموزشی دارای کمترین میزان تأثیر در شاداب‌سازی مدارس هستند. وجود امکانات آموزشی و تفریحی در مدارس باعث یادگیری بیشتر، انگیزه بالاتر برای تحصیل و موفقیت شده و این موفقیت باعث شادمانی دانش‌آموزان می‌شود. همچنین بین میزان شادمانی

هنگامی که شاد هستند و اعتماد به نفس دارند مثبت فکر می‌کنند برای رویایی با مشکلات و تصمیم‌گیری مناسب آمادگی بیشتری دارند. (البینه، محاسنه و الزوبی¹، 2021). پرواضح است که با توجه به حساسیت سنین کودکی و نوجوانی، توجه به این مهم در سنین کودکی و نوجوانی از اهمیت دوچندانی برخوردار است. حداقل کاری که می‌توان برای تأمین بهداشت جسمی و روانی کودکان و نوجوانان داشته باشیم، ایجاد فضای شادی‌بخش در مدرسه است.

دوران کودکی و نوجوانی فرصت‌هایی را برای توسعه پایه‌های سلامت روان و جلوگیری از مشکلات روانی فراهم می‌کند و مدرسه یک وسیله مهم است که می‌تواند موجبات آن را فراهم نماید (مارتین کروم و همکاران²، 2018). مدارس علاوه بر این که مکانی هستند که دانش‌آموزان مهارت‌های علمی را کسب می‌کنند، همچنین محیط‌هایی اجتماعی هستند که کودکان می‌توانند توانایی‌های اجتماعی و احساسی خود را نیز در آن رشد و پرورش دهند (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی³، 2017). بنابراین مدرسه یکی از مهم‌ترین نهادها برای تسهیل پیشرفت مادام‌العمر و سلامت ذهنی کودکان است (پارک⁴، 2004؛ لانگ و هیوبنر⁵، 2014) و ایجاد مدارس شاد نقش مهمی در بهبود کیفیت آموزش و یادگیری و همچنین کمک به پیشرفت آموزش و پرورش ملی دارد (جیان و همکاران⁶، 2021).

دانش‌آموزان مهم‌ترین رکن نظام آموزش و پرورش هر کشوری محسوب می‌شوند. شاد زیستن برای کودک به همان اندازه مهم است که تغذیه خوب، محبت کردن و حفاظت از او اهمیت دارد؛ زیرا سلامت روانی و فیزیکی و جسمانی او را تأمین می‌کند، کودکان شاد در مدرسه بیشتر قادر به یادگیری هستند؛ زیرا خواب بهتری دارند و اغلب نیز دارای سیستم ایمنی سالمی هستند. دانش‌آموزان شاد سریع‌تر یاد می‌گیرند و خلاقانه‌تر فکر می‌کنند. آنها در مواقع شکست دارای انعطاف بیشتری هستند. کودکان شاد روابط قوی‌تر دارند و راحت‌تر دوستان جدید پیدا می‌کنند (لاهی⁷، 2016). همچنین مشاهده شده است که کودکان شاد انگیزه بیشتری برای یادگیری دارند و دارای روابط بسیار خوبی با معلم و

1. Al-Bataineh, Mahasneh & Al-Zoubi
2. Martin-Krumm & et al
3. OECD
4. Park
5. Long & Huebner
6. Gian & et al
7. Lahey

8. Telef

9. Erginer, Erginer & Anil

تأثیر نورپردازی داخل کلاس بر عملکرد یادگیری دانش‌آموزان نیز در پژوهشی مورد بررسی قرار گرفت و این نتیجه به دست آمد که کلاس‌های آموزشی نورانی می‌تواند دانش‌آموزان را برای یادگیری بهتر، انگیزه دهند. در یک کلاس درس دارای روشنایی خوب، دانش‌آموزان آرامش بیشتری دارند، خواب‌آلود نیستند و در چنین مکانی برای یادگیری بهتر انگیزه زیادی دارند. همچنین «کیفیت نور در کلاس‌های درس موجب می‌شود دانش‌آموزان بر آنچه که انجام می‌دهند، تمرکز کنند.» محیط‌های یادگیری خوب که از کیفیت نور مناسب بهره‌مند می‌باشند، نوعی انگیزه نامشهود و مشوق دانش‌آموزان برای یادگیری بهتر است. برنامه‌ریزی برای بهبود وضعیت فیزیکی مدرسه و کلاس‌ها به نحوی که دانش‌آموزان را شاد و سرزنده نگه دارد تقریباً به اندازه برنامه‌ریزی برای فرآیند یاددهی - یادگیری دانش‌آموزان حائز اهمیت است، اهمیت این امر از آنجا ناشی می‌شود که نبود شادی و وجود امور تکراری و خسته‌کننده در مدرسه موجب حواس‌پرتی و کاهش تمرکز دانش‌آموزان می‌شود (سامانی و سامانی³، 2012).

رنگ‌ها تأثیر زیادی بر روحیه افراد دارند و می‌توانند شادی و سرزندگی را به ما هدیه کنند، چگونگی استفاده از رنگ در کنار سایر عوامل آموزشی و تربیتی می‌تواند اثرات قابل توجهی بر دانش‌آموزان داشته باشد. به کار بردن رنگ مناسب در مدرسه علاوه بر زیبایی و جذابیت در بهداشت روانی فراگیر نیز تأثیر دارد و به شادابی و نشاط جمعی کلاس کمک کرده و می‌تواند سبب ایجاد شادمانی و حس پویایی بیشتر در کلاس گردد؛ دویان و آنور⁴ (2016)، در مطالعه‌ای در مورد تأثیر رنگ دیوارهای کلاس درس بر توجه دانش‌آموزان که در دو مدرسه ابتدایی دولتی و خصوصی انجام شده بود و در کلاس‌ها رنگ‌های بنفش، سبز، زرد، آبی و قرمز را به کار برده بودند، به این نتیجه رسیدند که در هر دو مدرسه صرف‌نظر از تفاوت‌های اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی رنگ بنفش دارای بیشترین تأثیر بر میزان توجه و پاسخ‌های شناختی دانش‌آموزان و رنگ قرمز کمترین تأثیر را دارد.

امکانات آموزشی و تفریحی باعث یادگیری بیشتر، انگیزه بالاتر برای تحصیل و موفقیت شده و این موفقیت باعث شادمانی دانش‌آموزان می‌شود. همچنین بین میزان شادمانی

دانش‌آموزان و روابط آنان با مدیران، معلمان و دبیران ورزش، مربی پرورشی و مشاور همبستگی معناداری وجود دارد لذا هرچه کیفیت روابط عوامل اجرایی در مدرسه با دانش‌آموزان گسترده‌تر، مطلوب‌تر و توأم با اعتماد و احترام باشد، میزان شادی آنان بیشتر خواهد شد (نصوحی دهنوی، احمدی و عابدی، 1383).

یکی از شرط‌های اولیه شادی برای دانش‌آموزان ابتدایی این است که آنها باید در درجه اول کلاس درس و مدرسه را به عنوان مکانی شاد تجربه کنند (نادینگ، 2003). نقش محیط فیزیکی و فضای سبز را نمی‌توان در شادمانی افراد کم اهمیت دانست، هارت و همکاران¹ (2018) در پژوهشی پی بردند که زندگی در محله‌های دارای فضای سبز و سطوح بالاتری از زیبایی برای ساکنان آن محله شادی بیشتری به ارمغان می‌آورد و افرادی که محله خود را امن‌تر، کارآمدتر و زیباتر درک کرده بودند، شادمانی بیشتری داشتند. افراد دارای ارتباط اجتماعی بیشتر، همبستگی اجتماعی بیشتری داشته و به همسایگان خود اعتماد می‌کنند، بنابراین بیشتر شاد بودند، همچنین جعفری و طالب‌زاده (1389)، با ارائه مدلی نشاط و شادی در مدارس ابتدایی شهر تهران را مورد بررسی قرار دادند. طبق نتایج به دست آمده از دیدگاه معلمان و مدیران به ترتیب اهمیت، عوامل فیزیکی، عاطفی - اجتماعی، فردی و آموزشی در شادی و نشاط مدارس ابتدایی دخترانه شهر تهران موثر شناخته شدند، همچنین بررسی وضعیت موجود مدارس ابتدایی دخترانه شهر تهران نشان داد که به ترتیب به عوامل عاطفی-اجتماعی، فیزیکی، فردی و آموزشی توجه کمی می‌شود. نتیجه مطالعه عابدی-قادی و صالحی (1399) نشان داد که اکثریت دانش‌آموزان از وضع موجود مدارس ناراضی بودند و مدارس برای آنها محیط خوشایندی نبود؛ بنابراین توجه به عوامل شناسایی شده در پژوهش می‌تواند در دلپذیر شدن فضای مدرسه و ایجاد زمینه بهبود کیفیت تجارب دانش‌آموزان و یادگیری آنها موثر واقع شود. بر اساس یافته‌های سزر و کان² (2019) شرایط فیزیکی مدارس باید بهبود یابد و در مدارس محیط یادگیری باید مطابق علایق دانش‌آموزان بازطراحی شود همچنین برای شادی دانش‌آموزان در مدرسه باید فعالیت‌های اجتماعی (فرهنگی) و ورزشی افزایش پیدا کند.

3. Samani & Samani

4. Dowian & Anour

1. Hart et al

2. Sezer & Can

افزایش موفقیت تحصیلی و سلامت روان است و سلامت روان دانش‌آموزان که بخش بزرگی از جامعه را تشکیل می‌دهند، بسیار مهم است زیرا باید مدیران جامعه فردا باشند (یحیایی، فروشانی و ماهینی، 2012). مطالعاتی که در مورد استرس و شادی صورت گرفته دریافته‌اند که فعالیت‌هایی مانند ورزش، تمرکز ذهن و مهارت‌های نوشتاری کاهش استرس و افزایش شادی را نشان داده است (کامپتون³، 2005؛ کینگ⁴، 2001؛ لیوبومیرسکی و همکاران، 2006؛ به نقل از شیففرین و نلسون⁵، 2008). شادی و استرس دارای همبستگی خطی هستند که نشانگر آن است که رابطه معکوس معناداری بین این دو متغیر وجود دارد به عبارت دیگر افرادی که استرس کمی دارند از شادی بالایی برخوردارند و برعکس (شیففرین و نلسون، 2008؛ کیونگ هوانگ و لی⁶، 2018).

لو و آرگایل⁷ (1991) پژوهشی با عنوان شادی و مشارکت انجام دادند. آنها پژوهش خود را در دو مرحله به انجام رساندند. در مرحله نخست پرسش‌نامه‌های مربوط به پژوهش بین 114 دانش‌آموز دبیرستانی توزیع شد. این پرسش‌نامه‌ها میزان مشارکت، شادی، برون‌گرایی و روان‌رنجوری دانش‌آموزان را اندازه‌گیری کرد. در مرحله دوم پژوهش که شش ماه بعد انجام شد، ابتدا با استفاده از یک پرسش‌نامه میزان استفاده و لذت بردن از اوقات فراغت و سپس میزان شادی آنها اندازه‌گیری شد. آنها در واقع، این فرضیه را آزمودند که مشارکت یکی از عوامل نشاط‌انگیز است. نتایج به‌دست آمده نشان داد که دانش‌آموزانی که در مرحله اول پژوهش نشاط کمتری را از خود نشان داده بودند ولی در خلال شش ماه گذشته از فعالیت‌های گروهی لذت برده اند، در مرحله دوم پژوهش نشاط بیشتری از خود نشان می‌دهند. همچنین آن دسته از دانش‌آموزانی که در مرحله نخست پژوهش، نشاط بیشتری از خود نشان داده ولی در فعالیت‌های گروهی شرکت کمتری داشته‌اند، در مرحله دوم پژوهش میزان نشاط کمتری از خود نشان می‌دهند.

به رغم اهمیت شادی و نشاط در مدرسه، بررسی‌های محقق نشان داد که تاکنون به اندازه کافی به این موضوع پرداخته نشده و به همین علت ضرورت مفهوم‌پردازی آن دوچندان است. همچنین با توجه به اهمیت دوره ابتدایی که

دانش‌آموزان و روابط آنان با مدیران، معلمان و دبیران ورزش و مشاور همبستگی معناداری وجود دارد لذا هرچه کیفیت روابط عوامل اجرایی در مدرسه با دانش‌آموزان گسترده‌تر، مطلوب‌تر و توأم با اعتماد و احترام باشد، میزان شادی آنان بیشتر خواهد شد (نصوحی دهنوی، احمدی و عابدی، 1383). در پژوهشی که استیگلبار، گنامبس، گامسجاگر و باتینیک¹ (2013) بر روی 215 نفر از دانش‌آموزان نوجوان اتریشی انجام دادند و رابطه تجربه مثبت از مدرسه با شادکامی را بررسی نمودند. تجربه مثبت از مدرسه پنج بار در طی سال تحصیلی با کمک پرسش‌نامه 13 سوالی و شادکامی با استفاده از شاخص بهزیستی سازمان بهداشت جهانی اندازه‌گیری شد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که تجربیات مثبت مدرسه شادکامی را افزایش می‌دهد و همچنین شادکامی باعث افزایش تجربیات مثبت از مدرسه می‌شود. ماهیت طولی این مطالعه نشان می‌دهد که تجربیات مثبت مدرسه در طول زمان اثرات مثبتی بر شادی دارد که آن را «مارپیچ رو به بالا از شادی» می‌نامند. این مارپیچ رو به بالا هم تکرارپذیر و هم مولد است؛ دانش‌آموزانی که شاد هستند زمانی که بزرگ می‌شوند به احتمال بیشتر از فرصت‌هایشان استفاده می‌کنند، بیشتر اجتماعی خواهند بود و مدرسه را به طور مثبتی تجربه می‌کنند و این تجربه‌های مثبت نیز به نوبه خود به شادکامی دانش‌آموزان در آینده کمک می‌نماید. آدلر و فاگلی² (2005) معتقدند که سپاسگزار بودن، شادکامی و رضایت از زندگی را افزایش می‌دهد. همچنین اظهار قردانی و سپاسگزاری نسبت به دیگران، پیوندهای اجتماعی را استوار می‌کند. آنها دریافتند که سپاسگزاری با رضایت از زندگی، عاطفه مثبت و عاطفه منفی رابطه دارد. حتی بعد از اینکه اثرات خوش‌بینی، معنویت و خودآگاهی هیجانی کنترل شد، سپاسگزاری با رضایت از زندگی و عاطفه مثبت رابطه معناداری داشت.

برخی از عوامل مدرسه همچون تنبیه شدن دانش‌آموزان، شلوغ و پر سروصدا بودن کلاس، ترس از امتحان و غیره می‌توانند موجب ایجاد استرس در دانش‌آموزان شود که اثر مخربی بر عملکرد تحصیلی و بهزیستی روانی آنان بر جای خواهد گذاشت. رابطه بین شادی و استرس هم از لحاظ تاثیر منفی استرس بر سلامتی و هم از لحاظ تاثیر عواطف مثبت بر کاهش استرس مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج بسیاری از پژوهش‌ها حاکی از نقش حیاتی شادی بر کاهش استرس،

3. Kampton

4. King

5. Schiffrin & Nelson

6. KyoungHwang & Lee

7. Lu & Argyle

1. Stiglbauer, Gnamb, Gamsjäger & Batinic

2. Adler & Fagley

و سپس پس از پایان این گام از هر کلاس دو دانش‌آموز برای انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و شرح مطالب نوشته‌شده انتخاب می‌شدند و در کتابخانه مدرسه با آنها مصاحبه به عمل می‌آمد. استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته به این علت بود که علاوه بر اینکه امکان تبادل افکار و نظرات وجود دارد، می‌تواند بحث و موضوع مصاحبه را در جهت دستیابی به اهداف پژوهش هدایت کند. همچنین در طول فرآیند مصاحبه، امکان مشاهده احساسات و رسیدن به باورها و اعتقادات مصاحبه‌شوندگان درباره موضوع پژوهش نیز وجود دارد. همچنین مصاحبه، امکان بررسی موضوع‌های پیچیده، پیگیری پاسخ‌ها یا پیدا کردن علل آن و اطمینان یافتن از درک سؤال از سوی فرد را فراهم می‌سازد. در این راستا، پژوهشگر می‌تواند پاسخ‌های مصاحبه‌شونده را پیگیری نموده و با تعریف مجدد سؤال‌ها، ابهام‌ها را رفع نماید (سرمد، بازرگان و حجازی، 1390). در ضمن به منظور رعایت اخلاق در پژوهش، قبل از انجام مصاحبه در ابتدای امر با شرکت‌کنندگان در رابطه با هدف پژوهش، محرمانه بودن نام و اطلاعات هویتی آنها آگاهی‌های لازم داده شد. میدان پژوهش حاضر در بخش کیفی، شامل دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی مناطق 2، 6 و 15 شهر تهران است. از هر منطقه چهار مدرسه (2 مدرسه دخترانه و 2 مدرسه پسرانه) انتخاب شدند و با تعدادی از دانش‌آموزان پایه‌های چهارم و پنجم و ششم مصاحبه‌های کتبی و شفاهی صورت گرفت.

در بخش کیفی و به منظور تحلیل داده‌ها از راهبرد هفت مرحله‌ای کلازی¹ استفاده شد. بدین منظور متن مصاحبه‌های پیاده شده به دقت خوانده و عبارات مهم آن مشخص گردید و معنای هر عبارت مهم به صورت کد یادداشت گردید و کدهایی که به لحاظ مفهومی با یکدیگر مشابه بودند به صورت طبقه‌ای درآمد و برای هر طبقه نامی در نظر گرفته شد سپس با ادغام طبقات مختلف براساس مفاهیم مشترک، دسته‌های کلی‌تری ایجاد شد و در نهایت نتایج به صورت توصیف کاملی از پدیده مورد مطالعه با هم ترکیب گشت و در قالب مضمون و زیرمضمون سازماندهی شد. در ادامه و به منظور اعتباریابی مضامین و زیرمضامین استخراج شده، یافته‌ها در اختیار مشارکت‌کنندگان قرار گرفت و تعدیل مواردی محدود، یافته‌ها مورد تایید قرار گرفت تا بیانگر عمق معنای بیان شده توسط مشارکت‌کنندگان باشد.

مهم‌ترین دوره تحصیلی در همه نظام‌های آموزشی دنیاست؛ چرا که پایه اصلی رشد همه‌جانبه فرد در آن شکل‌گرفته، شخصیت او پایه‌گذاری می‌شود. این مهم، بر اهمیت و ضرورت مراقبت در این دوره بیش از دوره‌های دیگر صحنه می‌گذارد (فربانخانی، صالحی و مقدم‌زاده، 2019) بنابراین در یک نظام آموزشی شناسایی عوامل و مؤلفه‌های مرتبط با شادی دانش‌آموزان و به تبع آن ساخت ابزار برای اندازه‌گیری شادی در دانش‌آموزان ابتدایی ضروری است، لیکن به رغم اهمیت این موضوع تاکنون مطالعه‌ای به ساخت ابزار برای اندازه‌گیری شادکامی مدرسه‌ای در دانش‌آموزان نبرداخته است. لازم به ذکر است که تنها ابزاری به نام پرسش‌نامه شادی آکسفورد توسط آرگایل و هیلز (2002) منتشر شده که به اندازه‌گیری شادی کلی افراد می‌پردازد. فقدان ابزاری مناسب و معتبر برای سنجش شادی کودکان در فضای مدرسه و همچنین ناشناخته بودن عوامل و نشانگرهای شادی کودکان در مدارس، ضرورت انجام پژوهشی با این هدف را توجیه می‌کند. لذا این مطالعه می‌کوشد تا در بخش کیفی، ضمن شناسایی پدیده شادی در مدارس ابتدایی، مبتنی بر ادراک و تجربه‌زیسته دانش‌آموزان، عوامل مرتبط با شادی دانش‌آموزان در مدارس را مشخص سازد و در بخش کمی، ابزاری معتبر برای اندازه‌گیری شادکامی مدرسه‌ای دانش‌آموزان دوره ابتدایی تدوین نماید.

روش

این پژوهش با هدف ساخت مقیاسی برای اندازه‌گیری میزان شادکامی تحصیلی دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی انجام شد. انجام این مطالعه نیازمند استفاده از دو روش کمی و کیفی بود. در این پژوهش روش کیفی قبل از روش کمی اجرا، و از طرح اکتشافی متوالی - مدل تدوین ابزار - به‌عنوان یکی از راهبردهای پژوهش در روش ترکیبی استفاده شده است. هدف از گردآوری داده‌های کیفی، شناسایی ملاک‌ها و نشانگرهای مناسب برای اندازه‌گیری میزان شادکامی تحصیلی ادراک شده توسط دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی است. بدین‌منظور از روش پدیدارشناسی از نوع توصیفی استفاده گردید. در این پژوهش برای آگاهی از درک دانش‌آموزان از شادکامی مدرسه‌ای، با استفاده از یک مقیاس تک سؤالی که از دانش‌آموزان می‌خواست تا به صورت انشاگونه در برگه‌هایی که به آنها داده می‌شد شرح دهند که «چه چیزی باعث می‌شود در مدرسه شاد شوند»، این گام برای تمام دانش‌آموزان کلاس‌های انتخاب شده انجام می‌شد

1. Colaizzi

(CVR) هر یک از گویه‌ها و شاخص‌های محتوایی (CVI) برای کل ابزار محاسبه شد. برای بررسی روایی سازه از تحلیل عاملی استفاده شده است که در بخش یافته‌ها به جزئیات آن اشاره شده است؛ اعتبار ابزار، از طریق بررسی همسانی درونی و مبتنی بر ضریب آلفای کرونباخ انجام شد. در نهایت نسخه بازنگری شده پرسش‌نامه در فضای نمونه اجرا و برازش گویه‌ها با مدل چندارزشی (GR) نظریه سوال پاسخ بررسی شد که در انتها نسخه نهایی مقیاس با 55 گویه و یک طیف چهارگزینه‌ای «خیلی زیاد، زیاد، کم، خیلی کم» تدوین شد. مدل چند ارزشی یا پاسخ مدرج برای پاسخ به سوال‌هایی مناسب است که گزینه‌های پاسخ دارای طبقه‌های مرتب شده هستند، مانند آنچه که در مقیاس درجه‌بندی لیکرت وجود دارند. این مدل تعمیم یافته مدل دوپارامتری است و هر سوال با یک پارامتر شیب سوال (α) و پارامترهای آستانه بین طبقه (β) توصیف می‌شود. برای محاسبه احتمال پاسخ در این مدل دو مرحله وجود دارد. برای برآورد احتمال‌های پاسخ در این مدل، محاسبه منحنی هر سوال که همان تابع منطقی دو پارامتری است و به آن منحنی ویژه عملیاتی نیز گفته می‌شود برای هر آستانه بین طبقه‌ای برآورد می‌شود. برای نمونه در یک سوال پاسخ مدرج که 5 طبقه دارد، چهار پارامتر بتا و یک شیب مشترک آلفا محاسبه می‌شود. جزئیات یافته‌ها در بخش مربوطه و در سرفصل یافته‌ها ارائه شده است.

در بخش کمی از روش توصیفی از نوع همبستگی استفاده شد. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی مناطق 2، 6 و 15 شهر تهران بود که با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای دو مرحله‌ای نمونه‌ها انتخاب شدند؛ بدین گونه که از هر منطقه چهار مدرسه (2 مدرسه دخترانه و 2 مدرسه پسرانه) انتخاب شدند و مقیاس محقق‌ساخته شادکامی مدرسه‌ای توسط آنها تکمیل گردید. پس از طراحی نسخه اولیه ابزار، به منظور «بررسی ظاهر ابزار بر انگیزش آزمون‌شونده» (سیف، 1390؛ ص: 216) و قضاوت درباره روایی صوری¹ ابزار و گویه‌های آن، نسخه اولیه آن در اختیار 5 نفر از متخصصان موضوعی و گروهی از دانش‌آموزان قرار گرفت و از آنها خواسته شد درباره تناسب ظاهر ابزار تدوین شده با هدف ابزار قضاوت کنند؛ پس از گردآوری نظرات و نسخه‌های در اختیار اظهار نظرکنندگان، اقدامات اصلاحی انجام شد. در ادامه به منظور بررسی روایی محتوایی ابزار 5 نفر از متخصصان موضوعی که در این حوزه از استادان برجسته و صاحب نام هستند انتخاب شده و از ایشان برای همکاری دعوت به عمل آمد؛ به گونه‌ای که آزمون را از منظر انطباق محتوا و گویه‌ها مورد بررسی قرار دادند. از ایشان خواسته شد تا مرتبط بودن هر گویه را بر اساس یک طیف 4 گزینه‌ای مشخص نمایند که مربوط بودن هر گویه را به صورت 4 کاملاً مربوط است؛ 3 مربوط است؛ 2 نسبتاً مربوط است و 1 مربوط نیست نشان می‌داد؛ پس از گردآوری

جدول 1. مضامین و زیرمضامین برآمده از تحلیل کیفی

مضمون‌ها	زیر مضمون‌ها
اجرایی-مدیریتی	زنگ ورزش، متنوع بودن خوراکی بوفه، گرفتن جایزه‌های مختلف، دادن تغذیه رایگان، زیاد صف نایستادن، دیرتر آمدن به مدرسه در صبح، پخش موسیقی، شاد در زنگ تفریح، فرم مدرسه خوش رنگ و زیبا، کنترل قلدری در مدرسه
فرهنگی	اردو و بازدیدهای علمی، برگزاری جشن‌های متنوع در مدرسه، مسابقات ورزشی ماهانه، کلاس‌های فوق برنامه مثل زبان، موسیقی، ورزشی، رباتیک
محیط مدرسه	تمیز بودن سرویس بهداشتی و مجهز بودن (آبگرم، مایع دستشویی، درهای درست)، تمیز بودن مدرسه، تناسب فضای کلاس با تعداد دانش‌آموزان مناسب بودن نیمکت‌ها، کلاس‌های هوشمند و استفاده از فناوری اطلاعات امکانات ورزشی مناسب، رنگ‌های روشن و شاد برای دیوارها و نور و روشنایی و پرده‌های مناسب، داشتن کمد شخصی در مدرسه، داشتن آزمایشگاه و اجازه استفاده از آن، فضای سبز و گذاشتن گلدان، کتابخانه مجهز و بزرگ با کتاب‌های نو، سیستم سرمایشی و گرمایشی
دوستان دانش‌آموز	داشتن دوستان زیاد، بازی کردن با دوستان و همکلاسی‌ها، حمایت دوستان
تدریس و اخلاق معلم	معلم خوشرو و خوش اخلاق، داشتن مسئولیت، عدالت توزیعی در تخصیص، مسئولیت‌ها به دانش‌آموزان انجام فعالیت‌های گروهی در درس‌ها، فعالیت‌های هنری و درست کردن کار دستی، تدریس با نمایش و داستان و فیلم و بازی، نداشتن تکلیف زیاد
خود دانش‌آموز	یادگیری مطالب جدید، موفقیت در امتحان، خوب بودن با دوستان، کمک کردن به آنها و دعوا نکردن

یافته‌ها

همان‌گونه که ذکر شد پژوهش حاضر مبتنی بر رویکرد ترکیبی است و بر همین اساس نیز یافته‌ها در دو بخش با

فرم‌های تکمیل شده توسط داوران ضریب روایی محتوایی

1. Face Validity

عناوین؛ یافته‌های بخش کیفی و یافته‌های بخش کمی گزارش شده است.

یافته‌های بخش کیفی

سوال اول پژوهش: دانش‌آموزان در خصوص مدرسه شاد چه درکی دارند؟

در گام نخست پژوهشگر برای آنکه به درک کامل‌تری از ابعاد مختلف شادکامی مدرسه‌ای دست یابد، از رویکرد کیفی به روش پدیدارشناسی استفاده نمود. برای نگارش این بخش، از دانش‌آموزان خواسته شد تا آنچه موجب شادی آنها در مدرسه می‌شود به صورت انشاگونه بنویسند. در ادامه این انشاها با استفاده از راهبرد هفت‌مرحله‌ای کلایزی مورد تحلیل قرار گرفت. برخی از موضوعاتی که دانش‌آموزان بدان اشاره نموده‌اند در ارتباط با یکدیگر بوده‌اند لذا در این بخش موضوعات مشاهده شده در پژوهش بر مبنای همگنی موضوعی و همپوشانی در یک مقوله قرار می‌گیرند. در حقیقت مقوله‌بندی تلاشی برای کاهش تعداد مضامین و ارائه

عامل‌هایی است که بتوانند دربرگیرنده مفاهیم شناسایی شده در مسیر پژوهش باشند. در جدول 1 مضمون‌ها و زیر مضمون‌های مربوط به آنها آورده شده است.

پس از بیرون کشیدن عوامل از مصاحبه‌هایی که با دانش‌آموزان صورت گرفته بود برای هر عامل گویه‌هایی تشکیل شد که مجموع گویه‌ها به 119 مورد رسید. پس از مشورت با استادان راهنما و مشاور و بررسی‌های تکمیلی، اجرای مقدماتی و حذف موارد تکراری و نامتناسب، تعداد گویه‌ها اصلاح شده و نهایی و به 71 مورد رسید.

لازم به ذکر است که این گویه‌ها تنها وضعیت مطلوب را می‌سنجیدند یعنی نشان می‌دادند که آیا ادراک دانش‌آموزان دیگر از شادی در مدرسه نیز این گویه‌ها را که از دل مصاحبه‌ها بیرون کشیده شده‌اند، تأیید می‌نمایند یا خیر؛ پس از این اجرای مقدماتی و مطالعه نتیجه این اجرا و محدودیت‌های شناختی دانش‌آموزان دوره ابتدایی پاسخ‌های میانی در طیف لیکرت را حذف نموده و مقیاس اصلی که 5 درجه‌ای بود را به مقیاس 4

جدول 2. عامل‌ها و سوالات مربوطه در ابزار تدوین شده

عامل سوالات مربوط به هر عامل	عامل سوالات مربوط به هر عامل
بودن دانش‌آموز: من مطالب علمی جدیدی را در مدرسه یاد می‌گیرم. من امکان‌های ورزشی مناسب در مدرسه ما وجود دارد. معاون‌های ما مهربان هستند و موقع لازم به من کمک می‌کنند. من هم در مسابقات ورزشی که برگزار می‌شود، شرکت داده می‌شوم. مدرسه ما امن است و کسی نمی‌تواند قلدری کند و زور بگوید. در مدرسه ما در طول سال جشن‌های مختلفی برگزار می‌شود. از ابتدای سال تاکنون به اردوهای مختلفی رفته‌ایم. در جشن‌های مدرسه برنامه‌های جذاب و جالبی اجرا می‌شود. در مدرسه ما کلاس‌های فوق برنامه (نظیر روباتیک، موسیقی، زبان) برگزار می‌شود.	بودن دانش‌آموز: من از رنگ لباس‌های فرم مدرسه رضایت دارم. امکان‌های ورزشی مناسب در مدرسه ما وجود دارد. معاون‌های ما مهربان هستند و موقع لازم به من کمک می‌کنند. من هم در مسابقات ورزشی که برگزار می‌شود، شرکت داده می‌شوم. مدرسه ما امن است و کسی نمی‌تواند قلدری کند و زور بگوید. در مدرسه ما در طول سال جشن‌های مختلفی برگزار می‌شود. از ابتدای سال تاکنون به اردوهای مختلفی رفته‌ایم. در جشن‌های مدرسه برنامه‌های جذاب و جالبی اجرا می‌شود. در مدرسه ما کلاس‌های فوق برنامه (نظیر روباتیک، موسیقی، زبان) برگزار می‌شود.
دوستان دانش‌آموز: زمانی که به کمک دوستانم نیاز دارم، آنها به من کمک می‌کنند. دوستانم در مدرسه با من رفتار خوبی دارند. در مدرسه دوستانم با من پدرفتاری می‌کنند. من در مدرسه با دوستانم بازی می‌کنم. تعداد دوستان من در مدرسه.....است. دوستانم هر زمان که لازم باشد از من حمایت می‌کنند و به فکر من هستند. در مدرسه همیشه کنار دوستان صمیمی‌ام هستم و از بودن با آنها لذت می‌برم. دوستانم موقع تشکیل تیم‌های ورزشی و گروه‌های کلاسی، من را انتخاب می‌کنند. من با دوستانم فعالیت‌های گروهی (روزنامه دیواری و نظایر آن) را انجام می‌دهم. وقتی درسی را متوجه نمی‌شوم، معلم آن را دوباره و با مهربانی برایم توضیح می‌دهد. من از رنگ هنر و فعالیت‌هایی که در این ساعت انجام می‌دهیم، راضی هستم. ما در رنگ هنر فعالیت‌های هنری مثل نقاشی و طراحی انجام می‌دهیم. ما آزمایش‌های علوم را در آزمایشگاه یا کلاس انجام می‌دهیم. تکالیف کلاسی من (با مشق‌های خانه) آسان است. معلم ما درس را همراه با بازی، نمایش و داستان‌های جذاب به ما تدریس می‌کند. معلمم با من رفتار دوستانه‌ای دارد. در مدرسه مسئولیت انجام کاری را بر عهده دارم یا قبلاً داشته‌ام. معلم ما فیلم‌های مرتبط با درس را در کلاس به ما نمایش می‌دهد. معلم بعضی درس‌ها را به صورت فعالیت گروهی به ما درس می‌دهد. معلم در موقع تدریس معمولاً به من توجه می‌کند و از من هم سوال می‌پرسد. در رنگ هنر کاردهی‌هایی درست می‌کنیم.	دوستان دانش‌آموز: من از مراسم صبحگاهی لذت می‌برم. در رنگ‌های تفریح، آهنگ‌های شاد پخش می‌شود. در مدرسه ما مسابقات ورزشی مختلفی برگزار می‌شود. مدرسه ما تمیز و پاکیزه است. نیمکت‌های ما سالم و راحت هستند. کلاس ما نور و روشنایی مناسب و کافی دارد. من در مدرسه، کمد شخصی برای گذاشتن وسایلم دارم. آزمایشگاه مدرسه وسایل لازم برای انجام آزمایش‌ها را دارد. مدرسه ما کتابخانه بزرگ با میزهای مناسبی دارد. کتابخانه مدرسه ما کتاب‌های متنوع و جذابی دارد. حیاط مدرسه ما گل‌ها و درخت‌های زیبایی دارد. ما در کلاس خود گل‌دان داریم. نیمکت‌های کلاس ما اندازه مناسبی دارد. سرویس‌های بهداشتی ما تمیز و پاکیزه است. کلاس ما در زمستان به اندازه کافی گرم است. کلاس ما در روزهای گرم، هوای خنک دارد. (کولر یا پنکه) سرویس‌های بهداشتی ما در زمستان آب گرم دارد. امکانات لازم برای تدریس هوشمند در کلاس ما وجود دارد.
تدریس و اخلاق معلم:	تدریس و اخلاق معلم:

روایی پرسش‌نامه شادکامی مدرسه‌ای

اولین گام در تعیین روایی آزمون، بررسی روایی محتوایی است. این نوع روایی متضمن بررسی منظم محتوای آزمون به منظور پاسخ دادن به این سوال است که آیا آزمون نمونه‌ای معرف از حوزه رفتار مورد اندازه‌گیری را در بر می‌گیرد یا نه. روایی محتوایی به تحلیل منطقی محتوای یک آزمون بستگی داشته و تعیین آن بر اساس قضاوت ذهنی و فردی است. در این روش سوال‌های آزمون در اختیار متخصصان یا برخی از آزمودنی‌ها گذاشته می‌شود و از آنها می‌خواهند که مشخص کنند آیا سوالات آزمون صفت مورد نظر را اندازه‌گیری می‌کند یا خیر و این که آیا سوال‌ها کل محتوای آزمون را در بر می‌گیرد یا خیر. در صورتی که بین افراد مختلف در زمینه روایی آزمون توافق وجود داشته باشد، آن آزمون دارای روایی محتوایی است (کرمی، 1382).

به منظور بررسی روایی محتوایی آزمون از شاخص نسبت روایی محتوایی (CVR¹) استفاده شده است. این شاخص توسط لاوشه (لاوشه، 1976) طراحی شده است. جهت محاسبه این شاخص از نظرات کارشناسان متخصص در زمینه محتوای آزمون مورد نظر استفاده شد و با توضیح اهداف آزمون برای آنها و ارائه تعاریف عملیاتی مربوط به محتوای سوالات به آنها، از آنها خواسته شد تا هریک از سوالات را بر

درجه‌ای لیکرت تبدیل نمودیم. پس از انجام تحلیل مشخص شد که این سوالات را دانش‌آموزان دیگر نیز تایید می‌کنند یا به عبارت دیگر این سوالات نشان‌دهنده شادی مدرسه‌ای آنها در مدرسه است. در ادامه به منظور ساخت نسخه اصلی ابزار که شادکامی تحصیلی دانش‌آموزان را می‌سنجد اقدام شد که با تغییر حالت جمله‌ها از حالت وضعیت مطلوب مورد نظر دانش‌آموزان به وضعیت موجود آنان، در پی ساخت ابزاری که وضعیت شادکامی هر دانش‌آموز در مدرسه را می‌سنجد بر آمدیم. در نهایت و پس از انجام تحلیل‌های کیفی و با استفاده از کدهای به دست آمده، ابزار پژوهش ساخته شد. پس از اجرای آن که نشان‌دهنده «حالت مطلوب» شادکامی مدرسه است، در پی تحلیل سوالات پرسش‌نامه برای ساخت ابزار نهایی با بررسی سوالات، دریافتیم که تعدادی از سوالات برای دانش‌آموزان دارای میانگین کمتر از 2 بودند (شامل گزینه‌های خیلی کم و کم) از پرسش‌نامه کنار گذاشته شد و همچنین سوالاتی تدوین شود که منعکس‌کننده «وضعیت موجود» باشد به عبارت دیگر تلاش شد تا با تغییر شکل سوال‌ها، آنچه در مدرسه وجود دارد و نشانگر مناسبی برای شادکامی مدرسه‌ای دانش‌آموزان است در ابزار نهایی نمایان شود. در جدول شماره 2، عوامل و گویه‌های نهایی آورده است.

یافته‌های بخش کمی

این بخش از یافته‌ها به سوال‌های زیر پاسخ می‌دهد:

تعداد کل متخصصین (N)

- تعداد متخصصینی که گزینه ضروری را انتخاب کرده‌اند (n_e)

2

CVR =

تعداد کل متخصصین

2

اساس طیف سه بخشی لیکرت شامل: «گویه ضروری است»، «گویه مفید است ولی ضروری نیست» و «گویه ضرورتی ندارد» طبقه‌بندی کنند. سپس بر اساس فرمول زیر، نسبت روایی محتوایی محاسبه شد:

بر اساس تعداد متخصصانی که سوالات را مورد ارزیابی قرار داده‌اند، حداقل مقدار CVR قابل قبول باید بیشتر از مقدار مشخصی باشد. از آنجا که 14 داور سوالات را مورد ارزیابی قرار دادند، حداقل ضریب قابل قبول 0/51 است.

سوال دوم پژوهش: ابزار مناسب برای اندازه‌گیری شادکامی مدرسه‌ای دانش‌آموزان دوره ابتدایی از چه ویژگی‌های فنی برخوردار است که این سوال خود شامل سه بخش زیر است:

الف) آیا ابزار طراحی شده برای سنجش شادکامی مدرسه‌ای از روایی لازم برخوردار است؟

ب) آیا ابزار طراحی شده برای سنجش شادکامی مدرسه‌ای از اعتبار لازم برخوردار است؟

ج) جداول هنجار و نحوه تفسیر نمرات به دست آمده از مقیاس سنجش شادکامی مدرسه‌ای از چه وضعیتی برخوردار است؟

کمک به تدوین نظری تحلیل محتوا و مواد مصاحبه‌ها، سبک‌های مدیریتی و مواردی از این دست به کار می‌رود (هومن، 1386). به منظور بررسی اعتبار سازه و تعیین سهم هر یک از عوامل موثر بر شکل‌گیری سازه مورد نظر از رویکرد تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از چرخش پرومکس استفاده شد. در این رویکرد ابتدا به منظور شناسایی عوامل زیربنایی نظری پرسش‌نامه از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد، اگر چه بررسی پیشینه موجود و تحلیل کیفی داده‌ها برای ساخت پرسش‌نامه لحاظ گردید لیکن به منظور تعیین تعداد عوامل، مقدار ویژه بیشتر از یک و نمودار سنگریزه کتل در نظر گرفته شد و سپس با حذف و تعدیل گویه‌های نامناسب (دارای بار عاملی مشترک و یا کم) به ساده‌ترین ساختار عاملی دست یافتیم. برای دستیابی به این منظور از روش استخراج عامل بر روی ماتریس همبستگی استفاده شد. انجام تحلیل با استفاده از روش بیشینه درست نمایی و با چرخش واریماکس انجام گرفت. لازم به ذکر است که اصولاً قبل از اجرای تحلیل عاملی اکتشافی لازم است عامل‌پذیری به عنوان یک اصل اساسی در انجام این نوع تحلیل مورد بررسی قرار گیرد. عامل‌پذیری به عنوان یکی از مفروضات اصلی بیانگر این نکته است که بایستی میزانی از همبستگی بین متغیرها وجود داشته باشد تا بتوان متغیرهای همسان را به عنوان عامل شناسایی نمود. عامل‌پذیری به چند روش قابل بررسی است که یکی از آنها کفایت اندازه نمونه است که در ادامه توضیح داده شده است.

کفایت نمونه‌برداری

قبل از اجرای دستور تحلیل عاملی باید از طریق آزمون KMO^2 مشخص کرد که آیا تحلیل عاملی روی پاسخ‌های جمع‌آوری شده از صفت مورد اندازه‌گیری که در پژوهش ما شادکامی مدرسه‌ای دانش‌آموزان است قابل اجرا است یا خیر؟ آزمون KMO روش خاصی جهت تایید تحلیل عاملی محسوب می‌شود. اندازه KMO ، شاخص کفایت نمونه‌برداری است و مقادیر همبستگی مشاهده شده را با مقادیر همبستگی جزئی نشان می‌دهد. مقادیر کوچک شاخص کفایت بیانگر آن است که همبستگی بین زوج متغیرها نمی‌تواند توسط متغیرهای دیگر تبیین شود. بنابراین، کاربرد تحلیل عاملی ممکن است قابل توجیه نباشد. کری و کیسر³ (1977)

سوالاتی که مقدار CVR محاسبه شده برای آنها کمتر از میزان مورد نظر با توجه به تعداد متخصصین ارزیابی کننده سؤال باشد، بایستی از آزمون کنار گذاشته شوند، به علت اینکه بر اساس شاخص نسبت روایی محتوایی، روایی محتوایی قابل قبولی ندارند.

شاخص روایی محتوایی¹ (CVI) که از میانگین ضریب‌های روایی همه سؤالات محاسبه می‌شود هم برای پرسش‌نامه محاسبه شد که مقدار آن 0/735. به دست آمد.

روایی سازه

برای تعیین روایی سازه روش‌های گوناگونی وجود دارد که یکی از این روش‌ها، روش تحلیل عاملی است، تحلیل عاملی اصطلاحی است که برای روانسازی و توسعه ابزارهای

جدول 3. ضریب محتوایی سؤالات

سؤالات	n_e	CVR	سؤالات	n_e	CVR
Q1	13	0/85	Q29	13	0/85
Q2	11	0/57	Q30	12	0/071
Q3	14	1	Q31	12	0/071
Q4	11	0/57	Q32	13	0/85
Q5	11	0/57	Q33	14	1
Q6	13	0/85	Q34	13	0/85
Q7	14	1	Q35	14	1
Q8	13	0/85	Q36	14	1
Q9	14	1	Q37	12	0/071
Q10	12	0/85	Q38	13	0/85
Q11	11	0/57	Q39	12	0/071
Q12	11	0/57	Q40	11	0/57
Q13	11	0/57	Q41	10	0/42
Q14	12	0/071	Q42	13	0/85
Q15	12	0/071	Q43	13	0/85
Q16	13	0/85	Q44	14	1
Q17	12	0/071	Q45	12	0/071
Q18	12	0/071	Q46	13	0/85
Q19	14	1	Q47	10	0/42
Q20	13	0/85	Q48	12	0/071
Q21	14	1	Q49	13	0/85
Q22	12	0/071	Q50	13	0/85
Q23	13	0/85	Q51	12	0/071
Q24	12	0/071	Q52	13	0/85
Q25	12	0/071	Q53	11	0/57
Q26	13	0/85	Q54	11	0/57
Q27	13	0/85	Q55	14	1
Q28	14	1			

روان‌سنجی، تحلیل داده‌ها به منظور کشف سازه‌های جدید و

2. Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy

3. Carry & Kaiser

1. Content Validity Index

جدول 4. همسانی درونی عامل‌ها

ردیف	عامل	تعداد	همسانی درونی
1	محیطی	15	0/76
2	دوستان دانش‌آموز	8	0/75
3	تدریس و اخلاق معلم	12	0/83
4	خود دانش‌آموز	7	0/87
5	اجرائی-مدیریتی	5	0/78
6	فرهنگی	7	0/76
7	کل	55	0/86

معتقدند وقتی مقدار شاخص کفایت بزرگ‌تر از 0/6 باشد به راحتی می‌توان تحلیل عاملی را انجام داد و هر چه این مقدار

هرچه این مقدار بیشتر باشد شاخص کفایت نمونه‌گیری بالاتر است. اندازه‌های بالاتر از 0/9 عالی، مقادیر در دامنه 0/8 مناسب و مقادیر در دامنه 0/7 متوسط و پایین‌تر از 0/5 غیر قابل قبول خواهد بود (هومن، 1386). به جهت بررسی این موضوع که آیا ماتریس همبستگی داده‌ها در جامعه صفر نیست، از آزمون کرویت بارتلست استفاده شد. مقصود از اجرای این آزمون در فرضیه صفر مبنی بر درست بودن ماتریس همانی است. آزمون بارتلست این فرضیه را که ماتریس همبستگی‌های مشاهده شده متعلق به جامعه‌ای با متغیرهای ناهمبسته است، می‌آزماید. برای مفید و معنادار بودن مدل عاملی لازم است متغیرها همبسته باشند و در غیر این صورت

جدول 5. اعتبار، واریانس و میانگین سوالات در صورت حذف سوال

آیتم‌ها	اعتبار آزمون در صورت حذف سوال	واریانس آزمون در صورت حذف سوال	میانگین آزمون در صورت حذف سوال	آیتم‌ها	اعتبار آزمون در صورت حذف سوال	واریانس آزمون در صورت حذف سوال	میانگین آزمون در صورت حذف سوال
1Q	857/	227/370	60/139	29Q	857/	709/371	77/140
2Q	856/	728/369	36/139	30Q	856/	160/367	86/139
3Q	855/	568/367	72/139	31Q	854/	701/364	34/139
4Q	854/	655/363	00/140	32Q	855/	354/365	75/139
5Q	856/	861/367	62/139	33Q	855/	724/367	90/138
6Q	857/	967/372	91/138	34Q	856/	534/372	59/138
7Q	860/	806/379	02/141	35Q	855/	247/365	84/139
8Q	859/	926/372	67/139	36Q	856/	475/369	94/138
9Q	856/	690/370	91/138	37Q	858/	857/375	04/139
10Q	857/	755/369	13/140	38Q	857/	996/368	75/139
11Q	857/	727/368	03/140	39Q	856/	539/368	26/139
12Q	858/	418/370	94/139	40Q	858/	507/369	03/140
13Q	861/	143/380	59/140	41Q	857/	185/369	29/139
14Q	858/	531/369	87/139	42Q	857/	494/370	22/139
15Q	857/	186/370	62/139	43Q	856/	566/367	41/139
16Q	858/	110/372	17/140	44Q	857/	156/370	67/139
17Q	856/	614/366	58/139	45Q	857/	725/367	58/139
18Q	856/	598/365	12/140	46Q	857/	449/369	17/140
19Q	857/	624/371	68/140	47Q	862/	632/384	65/140
20Q	855/	261/365	88/139	48Q	856/	863/368	70/139
21Q	861/	744/375	86/139	49Q	858/	989/372	03/139
22Q	856/	452/365	70/139	50Q	855/	611/367	40/139
23Q	856/	772/366	81/139	51Q	855/	715/366	50/140
24Q	858/	499/371	34/140	52Q	856/	948/365	06/140
25Q	856/	170/371	04/139	53Q	856/	396/366	94/139
26Q	857/	188/369	88/139	54Q	856/	342/368	53/139
27Q	857/	681/368	53/139	55Q	856/	764/369	96/138
28Q	856/	961/366	42/139				

بیشتر باشد، مناسب و کفایت نمونه‌برداری بیشتر خواهد بود. مقادیر کوچک شاخص کفایت بیانگر این است که همبستگی میان زوج متغیرها را نمی‌توان از طریق سایر متغیرها تبیین کرد، بنابراین ممکن است کاربرد روش تحلیل عاملی مناسب نباشد (کلاین، 2006). اگر مقدار شاخص کفایت بزرگ‌تر از 0/6 باشد به راحتی می‌توان تحلیل عاملی را انجام داد و

دلیلی برای تبیین مدل عاملی وجود ندارد. تحلیل به شیوه اکتشافی و با استفاده از روش مؤلفه‌های اصلی و با چرخش واریانس انجام شد. مقدار KMO کایزر، مایر و اولکین (0/816) بیانگر کفایت داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی است و آزمون کرویت بارتلست (5031/951، $P < 0/0001$) نیز نشان می‌دهد که ماتریس همبستگی داده‌ها در جامعه صفر نیست و

جدول 6. ویژگی‌های روان‌سنجی سوالات طبق نظریه IRT

سؤال	Aj	j1B	j2B	j3B	سؤال	Aj	j1B	j2B	j3B
1	63.0	46.3-	57.0-	13.2	29	55.0	65.1	22.3	71.4
2	80.0	24.3-	06.1-	98.0	30	84.0	24.1-	26.0	32.1
3	81.0	39.2-	14.0-	89.1	31	27.1	08.2-	75.0-	48.0
4	94.0	18.1-	48.0	98.1	32	73.0	69.1-	07.0-	46.1
5	65.0	68.2-	46.0-	61.1	33	41.1	44.2-	54.1-	44.0-
6	79.0	03.4-	68.2-	40.0-	34	40.1	94.2-	28.2-	38.1-
7	37.0	89.4	57.6	90.7	35	81.0	37.1-	10.0	64.1
8	27.0	63.4-	80.0-	05.3	36	10.1	11.3-	69.1-	33.0-
9	90.0	69.3-	25.2-	38.0-	37	48.0	17.7-	36.3-	38.0
10	42.0	25.1-	10.1	16.4	38	64.0	16.2-	13.0-	93.1
11	41.0	24.1-	58.0	24.3	39	94.0	73.2-	26.1-	55.0
12	55.0	47.1-	26.0	51.2	40	61.0	52.0-	47.0	90.1
13	24.0	15.2	11.5	32.8	41	68.0	21.3-	39.1-	58.0
14	58.0	21.1-	11.0	70.1	42	73.0	40.3-	55.1-	40.0
15	56.0	90.2-	56.0-	77.1	43	73.0	40.3-	55.1-	40.0
16	42.0	97.0-	45.1	83.3	44	64.0	34.2-	45.0-	66.1
17	77.0	09.2-	53.0-	12.1	45	77.0	92.1-	46.0-	96.0
18	79.0	65.0-	64.0	12.2	46	68.0	45.0-	89.0	23.2
19	68.0	69.0	44.2	85.4	47	25.0	12.1	54.6	24.9
20	85.0	72.1-	26.0	09.2	48	76.0	38.2-	18.0-	79.1
21	2.90	41.3-	80.0	05.4	49	64.0	08.4-	29.2-	31.0-
22	78.0	65.1-	26.0-	24.1	50	01.1	58.2-	87.0-	91.0
23	74.0	34.1-	08.0-	53.1	51	77.0	23.0	70.1	05.3
24	41.0	34.0-	25.2	61.4	52	66.0	91.0-	58.0	32.2
25	99.0	55.3-	86.1-	12.0	53	74.0	44.1-	30.0	18.2
26	48.0	94.1-	20.0	57.2	54	78.0	29.2-	64.0-	03.1
27	69.0	62.2-	58.0-	15.1	55	79.0	22.3-	11.2-	60.0-
28	86.0	02.2-	76.0-	48.0					

تأییدی، شاخص‌های کلاسیک و IRT، تصمیم به اصلاح تنها سوال 30 گرفته شد. نسخه 55 سوال پرسش‌نامه شادکامی مدرسه‌ای ویژگی‌های روان‌سنجی قابل قبولی دارد و قابل اجرا در نمونه‌های مشابه است. در جدول 5 واریانس، میانگین و اعتبار کل آزمون را در صورت حذف هر یک از سوال‌ها، مورد بررسی قرار گرفت که در ادامه گزارش شده است.

با توجه به جدول 5 و ستون اول این جدول مشاهده می‌گردد که در صورتی که هر کدام از سوال‌ها کنار گذاشته شوند، اعتبار آزمون در نزدیکی عدد 0,86 باقی می‌ماند و

جدول 7. برچسب‌های تفسیر مقدار ضریب تشخیص

برچسب	بازه
بسیار پایین	0/01 - 0/34
پایین	0/35 - 0/64
متوسط	0/65 - 1/34
بالا	1/35 - 1/69
بسیار بالا	بیشتر از 1/70
عالی	بی‌نهایت

حذف هیچ یک از سوال‌ها تغییر چشمگیری در ضریب اعتبار

بنابراین عامل‌یابی قابل توجیه است. به منظور بیشینه نمودن رابطه بین سوال‌ها و عامل‌ها و ساده‌سازی ساختار عاملی تلاش گردید تا با چرخش عامل‌ها بهترین ترکیب سوال‌ها و ساختار عاملی ایجاد شود. هدف اصلی در چرخش عامل‌ها این است که عامل‌ها از لحاظ تفسیرهای روان‌شناختی به سادگی قابل تفسیر شوند. در نهایت ماتریس الگوی عاملی دارای ساختار کاملاً ساده با شش عامل شامل عوامل محیطی، دوستان دانش‌آموز، تدریس و اخلاق معلم، خود دانش‌آموز، اجرائی - مدیریتی، و فرهنگی به دست آمد.

اعتبار

در این بخش، وضعیت اعتبار آزمون و سوال‌های ابزار تدوین شده گزارش شده است؛ در بخش اولیه بررسی اعتبار، از آلفای کرونباخ و برآورد ضریب همسانی 0/86 استفاده گردید. در جدول 5 تعداد سوالات، نام، و ضرایب همسانی درونی آلفای کرونباخ برای هر یک از شش عامل ارائه شده است.

با توجه به جدول 4، شاخص‌های همسانی درونی حاکی از اعتبار خوب عامل‌های پرسش‌نامه شادکامی مدرسه‌ای هستند. در نهایت و با توجه به نتایج تحلیل عاملی اکتشافی و

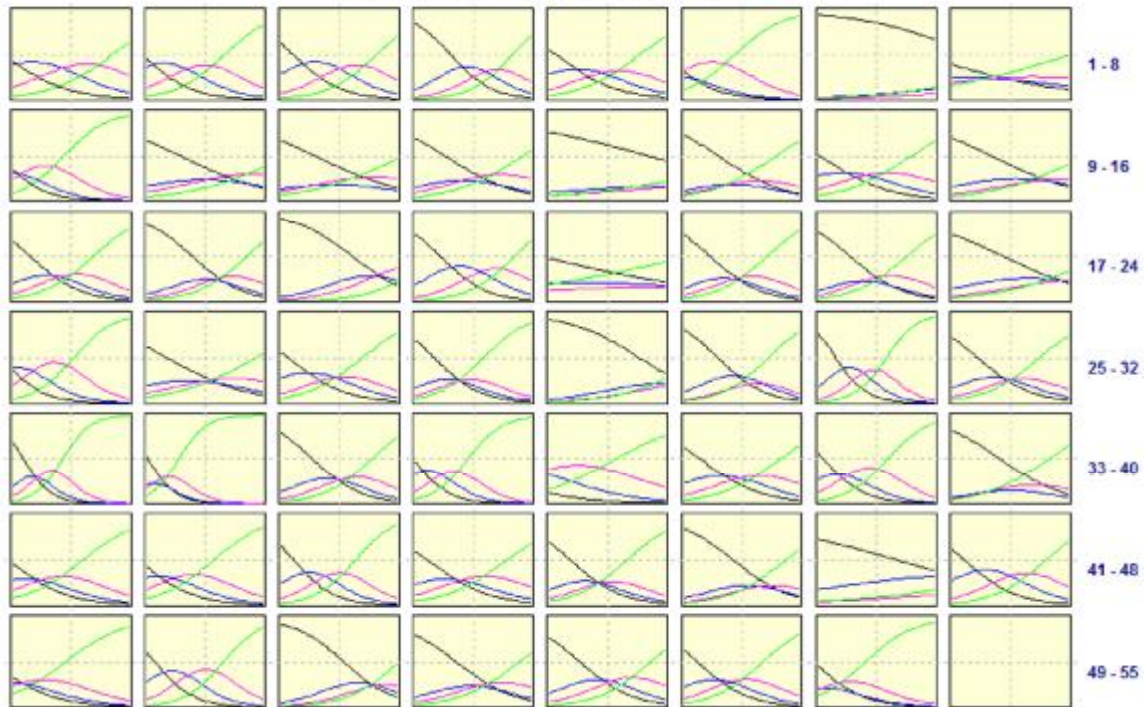
برای مثال در مورد سوال 55 برای آنکه پاسخ فرد با احتمال 50 درصد بالاتر از گزینه 1 قرار گیرد باید سطح صفت شادکامی فرد 3,22- باشد، برای آنکه پاسخ فرد بالاتر از گزینه 1 و 2 باشد باید سطح صفت شادکامی فرد بالاتر از 2/11- باشد و برای آنکه با احتمال 50 درصد پاسخ فرد بالاتر از گزینه 1 و 2 و 3 باشد یعنی گزینه چهارم را انتخاب کند، باید سطح صفت شادکامی او 0/60- باشد. که این سطح صفت‌ها برای آستانه‌ها نشانگر این است حتی افرادی که سطح شادکامی کمی دارند گزینه‌های بالا مثل 3 و 4 را انتخاب می‌کنند. با توجه به جدول 7 پارامترهای آستانه بین طبقه‌ای

کل آزمون ایجاد نمی‌کند، لذا نمی‌توان سوالی را کنار گذاشت تا اعتبار آزمون افزایش یابد.

تحلیل سؤال‌های پرسش‌نامه بر اساس نظریه سؤال پاسخ¹

به منظور تعیین ویژگی‌های فنی ابزار محقق‌ساخته از دو نظریه کلاسیک اندازه‌گیری و نظریه سؤال پاسخ از نرم‌افزارهای SPSS و نرم‌افزار مولتی‌لوگ² استفاده شد و شاخص‌هایی از قبیل ضریب تمیز و ضریب دشواری و نمودار آگاهی طبقه‌ها و نمودارهای تابع آگاهی سوال‌ها به دست آمد که در زیر ارائه شده و مورد بررسی قرار گرفته است.

Matrix Plot of Item Characteristic Curves

شکل 1. منحنی ویژگی سوال‌ها

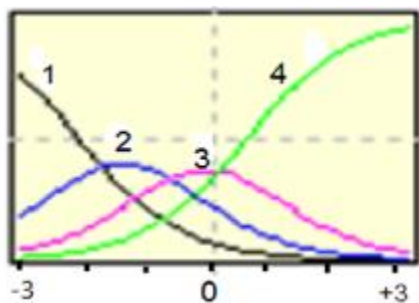
در دامنه صفت شادکامی پراکندگی نسبتاً خوبی دارند. در بعضی سوال‌ها پارامترهای آستانه بین طبقه خوب برآورد نشده‌اند (مانند سوال 7، 29 و 47). علت آن است که گزینه‌های انتهایی را تعداد کمی از آزمودنی‌ها انتخاب کرده‌اند و این سوال‌ها با صفت مکنون رابطه بالایی ندارند. همان گونه که ملاحظه می‌شود درون هر سوال پارامترهای آستانه بین طبقه‌ای به ترتیب هستند، مثلاً سوال 51 که اولین طبقه است 0/23 و طبقه بعدی 1/70 و طبقه سوم 3/05 که به ترتیب از کم به زیاد قرار گرفته‌اند. در مدل پاسخ مدرج (GRM) باید این حالت اتفاق بیفتد. پارامتر سوال 34 و 35

در جدول 6 پارامترهای برآورد شده برای تمام سوالات پرسش‌نامه شادکامی مدرسه‌ای با استفاده از برنامه MULTILOG (تیسن، 1991) نشان داده شده است. حرف A نشان دهنده شیب منحنی یا همان ضریب تشخیص سوالات است. پارامترهای B_{ij} اینگونه تفسیر می‌شوند که اندازه آنها معرف سطح صفتی است که شخص باید داشته باشد تا پاسخ او با احتمال 0/50 با لای آستانه ز قرار بگیرد.

1. Item Response Theory (IRT)
2. MULTILOG

در تصویر زیر ICC هر کدام از سوالات یک تا 55 به همراه گزینه‌های هر سوال آورده شده است. با توجه به شباهت‌های سی‌سی‌ها از تفسیر ادامه نمودارها اجتناب می‌کنیم. شکل 1 منحنی ویژگی سوالات را نشان می‌دهد. مشاهده می‌شود که غالب سوال‌ها دارای نمودار قابل قبول و بعضاً بسیار خوبی هستند اما در مورد برخی سوالات مانند سوال 7 که با مشاهده نمودار ICC آن شاید این گونه به نظر آید که سوال خوبی نیست اما باید این نکته را یادآوری کرد که برخی از سوال‌ها مرتبط با عامل محیطی هستند و از آنجا که در بیشتر مدارس این عامل دارای وضعیت خوبی نبوده مثلاً اکثر قریب به اتفاق مدارس کمد شخصی برای دانش‌آموزان نداشتند، همه دانش‌آموزان گزینه‌های 1 و 2 را انتخاب کرده‌اند و نمودار سوال به این شکل در آمده است، لذا نباید این گونه تصور کرد که سوال مناسب نیست.

با توجه به منحنی ویژگی سوال 31 که در شکل 2 ملاحظه می‌نمایید، افرادی گزینه 1 را انتخاب می‌کنند که سطح صفت پایینی دارند، افرادی گزینه 2 را برمی‌گزینند که سطح صفت حدود منفی یک دارند، افرادی گزینه 3 را انتخاب می‌کنند که سطح صفت حدود صفر دارند و در نهایت افرادی گزینه 4 را انتخاب می‌کنند که سطح صفت بیشتر 1/5 داشته باشند.

شکل 2. منحنی ویژگی سوال 31

نمودار آگاهی کل آزمون

نمودار بالا منحنی آگاهی کل آزمون¹ را نشان می‌دهد. بر روی محور افقی بازه نمرات سطح صفت و بر روی محور عمودی میزان آگاهی آزمون نشان داده شده است. بر اساس این نمودار می‌توان مشاهده نمود که در هر بازه یا نقطه‌ای از سطح صفت چه میزان آگاهی حاصل می‌شود.

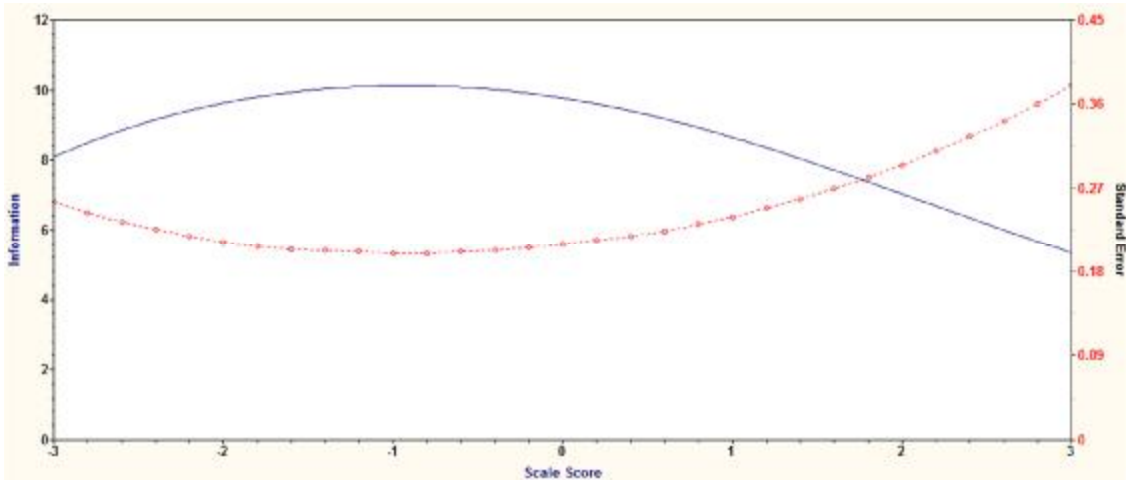
بیشترین شیب را دارند در صورتی که سوال 8 کمترین شیب را دارد. باکر (1985/2001) برچسب‌هایی را برای تفسیر پارامتر ضریب تمیز در نظریه سوال-پاسخ به شکل جدول 7 ارائه کرده است.

با توجه به جدول 7 که برچسب‌های مورد نیاز برای تفسیر مقدار ضریب تشخیص را نشان می‌دهد، وضعیت سوال‌های پرسش‌نامه شادکامی مدرسه‌ای بدین صورت است: سوالات 8، 13، 21 و 47 دارای ضریب تشخیص بین 0/01 تا 0/34 هستند که در بخش بسیار پایین قرار می‌گیرند. سوال‌های 1، 7، 10، 11، 12، 14، 15، 16، 24، 26، 29 و 37 دارای ضریب تشخیص در بازه 0/35 تا 0/64 هستند که جزء ضریب تشخیص پایین محسوب می‌شوند. سوالات 2، 3، 4، 5، 6، 9، 17، 18، 19، 20، 22، 23، 27، 28، 30، 31، 32، 35، 36، 38، 39، 40، 41، 42، 43، 44، 45، 46، 48، 49، 50، 51، 52، 53، 54، 55 در بازه 0/65 تا 1/34 قرار می‌گیرند که دارای ضریب تشخیص متوسط هستند و سوال‌های 33 و 34 دارای ضریب تشخیص بالا هستند.

البته ذکر این نکته ضروری به نظر می‌رسد که با توجه به ماهیت پرسش‌نامه و تعریف ضریب تشخیص که به معنای قدرت سوال در تمیز دادن افراد دارای توانایی پایین و افراد دارای توانایی بالا در یک صفت است، برخی سوالات با وجود این که طبق برچسب‌های باکر (2001) دارای ضریب تشخیص پایین و یا بسیار پایین هستند، نمی‌توان آنها را جزء سوالات ضعیف به حساب آورد. برای مثال سوال 13 «ما در کلاس خود گلدان داریم.» که دارای ضریب تشخیص بسیار پایین است به گونه‌ای است که چون در اکثر کلاس‌های مورد پژوهش گلدانی در کلاس وجود نداشت لذا بیشتر دانش‌آموزان گزینه 1 و برخی هم گزینه‌های دیگر را انتخاب می‌کردند. بنابراین با توجه به انتخاب همگون بچه‌ها، ضریب تشخیص بسیار پایین آمده است. همچنین سوال 15 «من در مدرسه، کمد شخصی برای گذاشتن وسایلم دارم.» که دارای ضریب تشخیص پایین است نیز به دلیل این که در بیشتر مدارس کمدی برای گذاشتن وسایل وجود ندارد و در نتیجه اکثر دانش‌آموزان گزینه‌ای مشابه را انتخاب می‌کنند لذا ضریب تشخیص سوال پایین می‌آید و چنین تصور می‌شود که این سوال، یک سوال ضعیف است در صورتی که برعکس این سوال یکی از گویه‌هایی است که دانش‌آموزان برای شادی خود در مدرسه بسیار روی آن تاکید داشتند، زیرا سنگین بودن کیف مدرسه و حمل آن رضایت آنها را کاهش داده است.

بدین‌منظور گویه 47 با این محتوا «در مدرسه دوستانم با من بد رفتاری می‌کنند» در مقیاس جایگذاری گردید، لازم به ذکر است که این گویه به گونه‌ای معکوس گویه 39 با این محتوا است: «دوستانم در مدرسه با من رفتار خوبی دارند» که دقت پاسخ‌دهنده به سوال‌ها را مشخص می‌نماید. البته برخی محققان نیز از یک روش دیگر برای دروغ‌سنجی استفاده می‌کنند به این صورت که برخی از سوال‌های پرسش‌نامه را به گونه‌ای دیگر مطرح می‌کنند و اصطلاحاً آن سوال را در قالب عباراتی دیگر تکرار می‌کنند تا از پاسخی که فرد به آن داده، اطمینان حاصل نمایند و نسبت به اینکه مخاطب پرسش‌نامه پاسخ مناسبی به سایر پرسش‌ها داده‌است، اطمینان حاصل کنند. البته لازم به ذکر

با توجه به نمودار فوق مشاهده می‌شود که آزمون در دامنه صفت 2- تا 1 میزان آگاهی زیادی را فراهم می‌نماید. بیشترین آگاهی مربوط به سطح نزدیک به 1- است. همچنین این نمودار نشان می‌دهد که آزمون در نقاط انتهایی صفت (توانایی بسیار زیاد و توانایی بسیار کم در صفت) آگاهی کمتری را فراهم می‌سازد. به طور کلی در مورد کیفیت آزمون می‌توان گفت از آنجا که آزمون در دامنه زیادی از پیوستار توانایی (-2 تا +1) آگاهی بالایی را فراهم می‌سازد، همچنین با توجه به هدف آزمون که برای اجرا بر روی دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی ساخته شده است، آزمون ویژگی‌های لازم را برای اینکه «آزمون خوب» یا «آزمون مناسب» نامیده شود، داراست. در جدول 8 نمرات استاندارد برای هریک از نمرات

شکل 3. منحنی آگاهی کل آزمون

است که در هنگام انجام تحلیل آماری براساس پاسخ به سؤال 47 پرسش‌نامه، اگر پاسخ ارائه‌شده به این سؤال با سؤال 39 در تضاد باشد، می‌تواند نشانگری از معتبر نبودن پاسخ‌های دانش‌آموز و در نتیجه تصمیم به حذف آن پرسش‌نامه از مجموع پرسش‌نامه‌های گردآوری شده باشد. اگر از صحت و دقت پاسخ‌ها دانش‌آموزان به پرسش‌نامه‌های تکمیل شده اطمینان حاصل شود، برای تحلیل داده‌ها، لازم است پاسخ سؤال 47 به صورت امتیازگذاری پرسش‌های معکوس تنظیم شده (خیلی‌زیاد امتیاز 1، زیاد امتیاز 2، کم امتیاز 3 و خیلی کم امتیاز 4) و وارد نرم‌افزار شود. دامنه نمرات افراد در مقیاس شادکامی مدرسه‌ای از 55 تا 220 متفاوت است و نمره کل فرد برابر با

خام محاسبه شده است.

جدول هنجار و نحوه تفسیر نمرات به‌دست آمده از مقیاس سنجش شادکامی مدرسه‌ای دانش‌آموزان دوره ابتدایی

با توجه به احتمال بروز پاسخ‌های غیردقیق، ممکن بود برخی پاسخ‌دهندگان، پاسخ‌های غیرمنطقی به سوال‌ها بدهند، و صرفاً پرسش‌نامه را بدون توجه به محتوای گویه‌ها علامت‌گذاری کنند و در حقیقت حتی به سوال‌ها نگاه هم نیندازند، تلاش شد، اقداماتی انجام شود. بدین‌منظور برای جلوگیری از گردآوری پاسخ‌های غیردقیق تیم تحقیقاتی تصمیم گرفت از یک گویه معکوس، استفاده کند تا بتوان نسبت به بروز احتمالی چنین سوگیری جلوگیری شود.

66.50	1.65	178	33.30	-1.67	95
66.90	1.69	179	33.70	-1.63	96
67.30	1.73	180	34.10	-1.59	97
67.70	1.77	181	34.50	-1.55	98
68.10	1.81	182	34.90	-1.51	99
68.50	1.85	183	35.30	-1.47	100
68.90	1.89	184	35.70	-1.43	101
69.30	1.93	185	36.10	-1.39	102
69.70	1.97	186	36.50	-1.35	103
70.10	2.01	187	36.90	-1.31	104
70.50	2.05	188	37.30	-1.27	105
70.90	2.09	189	37.70	-1.23	106
71.30	2.13	190	38.10	-1.19	107
71.70	2.17	191	38.50	-1.15	108
72.10	2.21	192	38.90	-1.11	109
72.50	2.25	193	39.30	-1.07	110
72.90	2.29	194	39.70	-1.03	111
73.30	2.33	195	40.10	-0.99	112
73.70	2.37	196	40.50	-0.95	113
74.10	2.41	197	40.90	-0.91	114
74.50	2.45	198	41.30	-0.87	115
74.90	2.49	199	41.70	-0.83	116
75.30	2.53	201	42.10	-0.79	117
75.70	2.57	202	42.50	-0.75	118
76.10	2.61	203	42.90	-0.71	119
76.50	2.65	204	43.30	-0.67	120
76.90	2.69	205	43.70	-0.63	121
77.30	2.73	206	44.10	-0.59	122
77.80	2.78	207	44.50	-0.55	123
78.40	2.84	208	44.90	-0.51	124
79.10	2.91	209	45.30	-0.47	125
79.70	2.97	210	45.70	-0.43	126
80.20	3.02	211	46.10	-0.39	127
80.60	3.06	212	46.50	-0.35	128
81.00	3.10	213	46.90	-0.31	129
81.40	3.14	214	47.30	-0.27	130
81.80	3.18	215	47.70	-0.23	131
82.20	3.22	216	48.10	-0.19	132
82.60	3.26	217	48.50	-0.15	133
83.00	3.30	218	48.90	-0.11	134
83.40	3.34	219	49.30	-0.07	135
83.80	3.38	220	49.70	-0.03	136
			50.10	0.01	137

دانش‌آموزانی که نمره آنها در بازه 96-55 باشد، «در محدوده نسبتاً پایین شادکامی مدرسه‌ای» قرار می‌گیرند؛ دانش‌آموزانی که نمره آنها در بازه 97-138 باشد، «شادکامی مدرسه‌ای نسبتاً پایین دارند» قرار می‌گیرند؛ دانش‌آموزی که نمره آنها در بازه 180-139 باشد، «در محدوده نسبتاً

مجموع نمرات هر یک از گویه‌ها این مقیاس و یا به عبارت دیگر برابر با مجموع نمرات در 55 سوال این مقیاس است. کسب امتیاز بیشتر در این مقیاس، نشانگر موفقیت برتر فرد در مقیاس یا در کل ابزار و بر عکس است. مثلاً کسب امتیاز بالاتر در مقیاس شادکامی مدرسه‌ای؛ نشان‌دهنده شادکامی بیشتر دانش‌آموز در مدرسه است.

جدول 8. نمره‌های هنجار پرسش‌نامه شادکامی مدرسه‌ای

نمره خام	نمره Z	نمره T	نمره خام	نمره Z	نمره T
55	-3.27	17.30	50.50	0.05	138
56	-3.23	17.70	50.90	0.09	139
57	-3.19	18.10	51.30	0.13	140
58	-3.15	18.50	51.70	0.17	141
59	-3.11	18.90	52.10	0.21	142
60	-3.07	19.30	52.50	0.25	143
61	-3.03	19.70	52.90	0.29	144
62	-2.99	20.10	53.30	0.33	145
63	-2.95	20.50	53.70	0.37	146
64	-2.91	20.90	54.10	0.41	147
65	-2.87	21.30	54.50	0.45	148
66	-2.83	21.70	54.90	0.49	149
67	-2.79	22.10	55.30	0.53	150
68	-2.75	22.50	55.70	0.57	151
69	-2.71	22.90	56.10	0.61	152
70	-2.67	23.30	56.50	0.65	153
71	-2.63	23.70	56.90	0.69	154
72	-2.59	24.10	57.30	0.73	155
73	-2.55	24.50	57.70	0.77	156
74	-2.51	24.90	58.10	0.81	157
75	-2.47	25.30	58.50	0.85	158
76	-2.43	25.70	58.90	0.89	159
77	-2.39	26.10	59.30	0.93	160
78	-2.35	26.50	59.70	0.97	161
79	-2.31	26.90	60.10	1.01	162
80	-2.27	27.30	60.50	1.05	163
81	-2.23	27.70	60.90	1.09	164
82	-2.19	28.10	61.30	1.13	165
83	-2.15	28.50	61.70	1.17	166
84	-2.11	28.90	62.10	1.21	167
85	-2.07	29.30	62.50	1.25	168
86	-2.03	29.70	62.90	1.29	169
87	-1.99	30.10	63.30	1.33	170
88	-1.95	30.50	63.70	1.37	171
89	-1.91	30.90	64.10	1.41	172
90	-1.87	31.30	64.50	1.45	173
91	-1.83	31.70	64.90	1.49	174
92	-1.79	32.10	65.30	1.53	175
93	-1.75	32.50	65.70	1.57	176
94	-1.71	32.90	66.10	1.61	177

اخلاق معلم، عوامل مربوط به خود دانش‌آموز تشکیل می‌شود. در ارتباط با عامل اجرایی-مدیریتی فوت² مطالعه جالبی در شش دبیرستان دولتی و خصوصی انجام داد. وجه اشتراک همه این مدارس مدیرانی بودند که دید مثبت داشتند، مسئولان آموزش به دانش‌آموزان توجه داشتند، معلمان و دانش‌آموزان با هم ارتباط داشتند، نسبت به پیشرفت‌های مدرسه احساس غرور وجود داشت و مدیران به معلمان احترام می‌گذاشتند و حس وحدت و تمایل به پیشرفت دیده می‌شد (اولیوا، 1379). بنابراین عوامل اجرایی-مدیریتی می‌تواند نقش مهمی در شادکامی دانش‌آموزان داشته باشد.

یکی دیگر از عواملی که بر شادکامی دانش‌آموزان موثر است، عامل فرهنگی است، تقویت عوامل فرهنگی در مدارس از قبیل برگزاری کلاس‌های موسیقی، برگزاری جشن‌ها همراه با شادی و سرور می‌تواند در شاداب‌سازی مدارس و فراهم کردن محیطی سالم به منظور یادگیری بهتر دانش‌آموزان تاثیر بسیاری داشته باشد. عامل فرهنگی یکی از عوامل بسیار مهم در بین سایر عامل‌ها بود و دانش‌آموزان به آن اشاره زیادی داشته‌اند: از آن جمله می‌توان به 1. معرفی الگوهای مناسب علمی، ورزشی، فرهنگی به دانش‌آموزان 2. توجه به بهداشت روانی و جسمی دانش‌آموزان 3. برگزاری جشن‌های خنده در مراسم صبحگاهی یا اعیاد که با گفتن لطیفه‌های مناسب و اخلاقی باعث ایجاد شور و نشاط و تخلیه هیجانی می‌شود. 4. ایجاد تابلوی اعلانات تحت عنوان ایستگاه خنده که شامل شعرهای شادی آفرین و لطیفه‌های مناسب است. 5. استفاده از پیام‌های بهداشتی شاد در تابلوی اعلانات 6. برگزاری جشن‌ها به مناسبت‌های مختلف 7. برگزاری جنگ شادی خانوادگی در مدرسه 8. آموزش مهارت‌های زندگی (خودآگاهی، همدلی، ارتباط مؤثر، تصمیم‌گیری، حل مسئله، تفکر خلاق، تفکر انتقادی، توانایی حل مسئله، توانایی مقابله با استرس) 9. برگزاری برنامه‌های صبحگاهی بانشاط و پر بار همراه با موسیقی و ورزش 10. روی آوردن به روش‌های سنتی و پرورشی در محیط مدرسه و اجرای یک برنامه جدید در هر روز یا هفته در زمانی مشخص در حدود 10 دقیقه که زنگ استراحت پیشنهاد می‌شود. 11. تبادل تجربیات موفق مدیران در رابطه با شادسازی مدارس 12. ایجاد انگیزه و ترغیب مدیران جهت مطالعه در رابطه با

بالای شادکامی مدرسه‌ای طبقه‌بندی می‌شود و دانش‌آموزی که نمره کسب‌شده آنها در بازه 181-220 باشد، «**دارای شادکامی مدرسه‌ای بالایی**» قرار می‌گیرد. با توجه به جدول شماره 10 و هنجارهای محاسبه‌شده، در صورتی که مجموع نمرات کسب‌شده فرد از پرسش‌نامه شادکامی مدرسه‌ای که توسط دانش‌آموزان تکمیل می‌شود، معادل نمره خام 90 باشد، با توجه به چارک‌های گزارش‌های شده، او در چارک اول (96-55) و دامنه 25 درصدی، یعنی افرادی که در محدوده پایین شادکامی مدرسه‌ای قرار دارند، ارزیابی شده و از شادکامی مدرسه‌ای بسیار پایینی برخوردار است، ضرورت دارد که نسبت به بررسی عمیق‌تر شرایط به منظور بهبود وضعیت شادکامی مدرسه‌ای او اقدامات موثری انجام پذیرد. به عبارت دیگر این دانش‌آموز به لحاظ شادکامی مدرسه‌ای از 75 درصد دانش‌آموزان، وضعیت نامطلوب‌تری دارد و لازم است بررسی‌های تکمیلی به منظور کاهش مخاطرات ناشی از این ادراک پایین از شادکامی مدرسه‌ای مورد بررسی قرار گیرد.

نتیجه‌گیری و بحث

در این پژوهش به ساخت، رواسازی، اعتباریابی و تدوین جداول هنجار ابزاری برای اندازه‌گیری شادکامی مدرسه‌ای دانش‌آموزان دوره ابتدایی پرداخته شد. مستندات پژوهشی و شواهد میدانی نشان می‌دهد که دانش‌آموزان شاد، از روابط قوی‌تر در دوست‌یابی و ارتباطات اجتماعی، انعطاف‌پذیری بیشتر در مواجهه با شکست‌ها، سرعت بالاتر در یادگیری و خلاقیت بیشتر ذهنی برخوردارند و به دلیل اینکه خواب بهتری دارند، اغلب از سیستم ایمنی سالم‌تری نیز برخوردارند (لاهی¹، 2016). به رغم اهمیت شادی و نشاط در مدرسه، بررسی‌های محقق نشان داد که تا کنون به اندازه کافی به این موضوع پرداخته نشده و ضرورت مفهوم‌پردازی و ساخت ابزاری برای اندازه‌گیری آن در مدرسه دوچندان است.

بررسی محققان نشان داد که سازه شادکامی مدرسه‌ای از شش عامل اساسی مشتمل بر عوامل اجرایی-مدیریتی، عوامل فرهنگی، عوامل مربوط به محیط مدرسه، عوامل مربوط به دوستان دانش‌آموز، عوامل مربوط به تدریس و

2. Foot

1. Lahey

بد هم سرنوشت شومی برای انسان رقم می‌زند. بعد از خانواده مهم‌ترین نقش در زندگی ما انسان‌ها را دوستان ما دارند این دوستان هستند که برای ما تعیین می‌کنند که چگونه و چه راه‌هایی را در زندگی انتخاب و پیروی کنیم. حمایت اجتماعی دوستان می‌تواند در زمان نگرانی و اضطراب باعث احساس ایمنی خوبی در فرد بشود. حمایت اجتماعی عبارت از رفاه، مراقبت، احترام و منزلتی است که فرد از سوی دیگران دریافت می‌کند. منظور از حمایت اجتماعی، کیفیت ارتباط با دیگران است که منابعی را در مواقع مورد نیاز فراهم می‌کند و باعث ایجاد احساس مراقبت، تعلق و خود ارزشمندی در فرد می‌شود و فرد احساس می‌کند در بخشی از شبکه ارتباطی قرار دارد و می‌تواند به خوبی با عوامل تنش‌زا مقابله کند (وان لیون²، 2010). دوستان دانش‌آموز می‌توانند با پیشگیری از وقوع موقعیت‌های پر تنش، افراد را مورد حفاظت قرار داده و به آنها کمک می‌کند تا وقایع پر تنش را به صورتی ارزیابی کند که جنبه تهدید کنندگی کمتری داشته باشد (ربلین و آچینو³، 2008).

عوامل مربوط به تدریس و اخلاق معلم نیز یکی دیگر از عوامل تاثیرگذار بر شادکامی دانش‌آموزان است. نتیجه مطالعات یافتیان و عبدی (1400) و شفایی و صالحی (1396)، نشان می‌دهد که امروزه آموزش از طریق بازی نه تنها از روش‌های مهم یادگیری به شمار می‌آید، بلکه زمینه‌ای را فراهم می‌کند که کودکان ضمن یادگیری عمیق‌تر، برای چگونگی مواجهه با مشکلات آینده، آماده‌تر باشند. امروزه بیشتر روان‌شناسان تربیتی معتقدند که معلمان مدرسه در شادکامی دانش‌آموزان دارای نقش مهمی هستند. معلم با محبت و توجه خود به دانش‌آموزان، آنان را در مسیر صحیح هدایت می‌کند. تحقیقات انجام شده در این زمینه نشان می‌دهد که رفتار کودکان دبستانی بستگی بسیار زیادی به رفتار معلمان آنها دارد، چنانچه معلمی روش محبت‌آمیز، همراه با انضباط منطقی را در تدریس خود به کار ببرد، از همکاری، علاقه‌مندی و قدرت ابتکار شاگردانش بهره‌مند می‌شود. لذا معلم نقش پر رنگی در سلامت روان و شادکامی دانش‌آموزان دارد.

شادی و جایگاه آن در تعلیم و تربیت 13. برگزاری نمایشگاه دست‌سازه‌ها، آثار نقاشی، شعر و مسابقه قرآن به صورت گروهی 14. نمایش فیلم و تئاتر نمایش‌های عروسکی 15. بردن دانش‌آموزان به موزه، تئاتر، سینما، پارک و اردوگاه با کمک اولیا مدرسه و خانه 16. ورزش صبحگاهی به صورت دسته جمعی قبل از شروع کلاس 17. تشویق و تقدیر از فعالیت‌های کوچک و کم ارزش از نظر دیگران.

عامل مهم دیگر عامل مربوط به محیط مدرسه و یا محیط فیزیکی مدرسه است که این عامل هم نقش مهمی در شادکامی مدرسه‌ای دانش‌آموزان دارد؛ چرا که محیط فیزیکی مناسب در بر گیرنده یک کلاس تمیز با نیمکت‌های سالم و مناسب سن دانش‌آموزان، نورگیری مناسب در کلاس و سیستم سرمایشی و گرمایشی مناسب و امکانات ورزشی مناسب و کافی برای دانش‌آموزان است، عامل محیطی جزء عوامل پایه و اساسی بوده همانند هرم نیازهای مازلو در پایین و مهم‌ترین قسمت هرم قرار می‌گیرد و اگر امکانات فیزیکی محیط مدرسه و کلاس مهیا نباشد، برای مثال اگر سیستم سرمایشی در فصل گرم سال فراهم نباشد دانش‌آموزان نمی‌توانند به خوبی تمرکز کرده و درس را فرا گیرند و شادکامی تحصیلی و عملکردشان افت خواهد کرد هم چنین اگر امکانات ورزشی مناسب برای دانش‌آموزان موجود نباشد دانش‌آموزان به اندازه کافی شاد نخواهند بود. این نتایج با یافته‌های پژوهش‌های قبلی نظیر شریفی، صالحی، باقری‌فر و مقدم‌زاد (1395)، عابدی‌قادی و صالحی (1399) همسو است. تجهیزات فیزیکی، محیط مدرسه و محیط یادگیری به عنوان عوامل اصلی موثر بر شادکامی مدرسه‌ای و کیفیت آموزش هستند و مهم‌ترین عوامل به ترتیب اولویت برای دانش‌آموزان بدین صورت است 1. محیط یادگیری 2. محیط مدرسه و 3. تجهیزات فیزیکی (سزر و کان¹، 2020) در پژوهش‌های متعددی مشاهده شده که تجهیزات فیزیکی مدرسه و فعالیت‌های فوق برنامه نقش میانجی در شادکامی دانش‌آموزان دارند (سزار و کان¹، 2019).

عامل بعدی عامل مربوط به دوستان دانش‌آموز در مدرسه و کلاس است، دوستان همیشه نقش بسیار مهمی در زندگی و سرنوشت انسان‌ها دارند. یک دوست خوب می‌تواند انسان را در رسیدن به کمالات راهنمایی کند. در عین حال یک دوست

2. Vanleeuwen
3. Reblin & Uchino

1. Sezer, & Can

در روزهای گرم، هوای خنک دارد.» «امکانات لازم برای تدریس هوشمند در کلاس ما وجود دارد.» «آزمایشگاه مدرسه وسایل لازم برای انجام آزمایش‌ها را دارد.» یکی از نکات جالب توجه برای پژوهشگر در مورد این عامل این است که تمیز بودن سرویس‌های بهداشتی در نوشته‌های بیشتر دانش‌آموزان به چشم می‌خورد و دارای بیشترین تکرار در میان زیر مقوله‌های عامل محیطی بود. اگر دست‌اندرکاران مدارس به این خواسته‌های دانش‌آموزان و نکاتی که در مورد عامل محیطی به منظور شاد شدن در مدرسه ذکر کرده‌اند توجه نمایند، به احتمال بسیار یکی از مهم‌ترین عوامل شادکامی مدرسه‌ای برای دانش‌آموزان فراهم خواهد شد.

عامل دوم، از 8 سوال شامل سوال‌های 43، 39، 42، 47، 41، 2، 54، 49 تشکیل شده بود. بار عاملی سوال‌ها در دامنه 0/43 تا 0/67 قرار داشت. بیشترین بار عاملی را سوال‌های 43، 39، 42 داشتند که متن سوال‌ها به ترتیب عبارتند از «دوستانم هر زمان که لازم باشد از من حمایت می‌کنند و به فکر من هستند»، «دوستانم در مدرسه با من رفتار خوبی دارند»، «تعداد دوستان من در مدرسه..... است.» و کمترین بار عاملی را سوال‌های 49، 54 و 47 داشتند که متن سوال‌ها به ترتیب عبارتند از «در مدرسه همیشه کنار دوستان صمیمی‌ام هستم و از بودن با آنها لذت می‌برم»، «دوستانم موقع تشکیل تیم‌های ورزشی و گروه‌های کلاسی، من را انتخاب می‌کنند.» و «در مدرسه دوستانم با من بدرفتاری می‌کنند». با توجه به تطابق کامل این عامل با یافته‌های بخش کیفی این عامل که **دوستان دانش‌آموز** نام‌گذاری شده بود. برخی از سوالات این عامل که از سوی دانش‌آموزان مورد توجه قرار گرفته است شامل: «زمانی که به کمک دوستانم نیاز دارم، آنها به من کمک می‌کنند» و «تعداد دوستان من در مدرسه است»، هستند. این عامل ناظر بر ارتباط فرد با همکلاسی‌ها و دوستان او است که به عنوان بخشی از افراد موثر بر شادکامی دانش‌آموز در مدرسه به حساب می‌آیند و با عامل روابط با همسالان³ از پرسش‌نامه شادکامی ذهنی دانش‌آموزان ابتدایی (2015) همخوانی دارد.

عامل سوم، شامل سوال‌های 21، 30، 48، 18، 53، 45، 22، 50، 33، 36، 27، 28 بود، همان **تدریس و اخلاق معلم** نام گرفت. بار عاملی سوال‌ها در بازه 0/31 تا 0/59 قرار

آخرین مؤلفه شناسایی شده در شادکامی تحصیلی، عوامل مربوط به خود دانش‌آموز یا عامل فردی بود. از جمله عوامل فردی می‌توان به سلامت روانی و جسمی، توانایی انجام کار، انگیزه و تمایل ذهنی و شور و شوق برای یادگیری و رضایت تحصیلی اشاره نمود. لیوبومیرسکی¹ (2001) در مورد نقش عامل فردی معتقد است باید نگرش مثبت را به خصوص در سطح مدارس در افراد پرورش داد. زیرا اگر دانش‌آموزان با نگرش‌های مثبت رشد یابند، می‌توانند بسیاری از مشکلات آینده را که ممکن است بر آنها تاثیر منفی داشته باشد به راحتی حل نمایند. در همین زمینه ریان و دسی² (2000) در نظریه‌ای که به ارزیابی ذهن و احساس شخص در طی زندگی او اشاره می‌کند، پرداختند که این ارزیابی شخص از زندگی خود است که به شادکامی او کمک می‌کند.

برای بررسی روایی پرسش‌نامه شادکامی مدرسه‌ای از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. بررسی‌ها به شناسایی شش عامل محیطی، دوستان دانش‌آموز، تدریس و اخلاق معلم، خود دانش‌آموز، عامل اجرایی- مدیریتی و فرهنگی منتج گردید. **عامل اول** با توجه به مطابقتی که با یافته‌های بخش کیفی که پس از کدگذاری اولیه و مقوله بندی نوشته‌های انشاگونه دانش‌آموزان و مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته داشت، **عامل محیطی** نام گرفت. این عامل شامل 15 سوال که عبارتند از: عبارتند از: 26، 11، 8، 10، 17، 13، 52، 20، 12، 51، 24، 5، 15، 29، 4 بود. بار عاملی سوال‌های این عامل در بازه 0/38 تا 0/68 قرار داشت که بیشترین بار عاملی را سوال‌های 11/8 و 10 داشتند که متن سوال‌ها به ترتیب عبارتند از «کتابخانه مدرسه ما کتاب‌های متنوع و جذابی دارد.» «آزمایشگاه مدرسه وسایل لازم برای انجام آزمایش‌ها را دارد.» «سرویس‌های بهداشتی ما تمیز و پاکیزه است.» و کمترین بار عاملی را سوال‌های 4، 29 و 15 داشتند که متن سوال‌ها به ترتیب عبارتند از «نیمکت‌های ما سالم و راحت هستند.» «کلاس ما در روزهای گرم، هوای خنک دارد.» و «مدرسه ما تمیز و پاکیزه است.» برخی از سوال‌های این عامل در بخش کیفی پژوهش بسیار مورد توجه دانش‌آموزان بود و تعداد زیادی از آنها بدان اشاره کرده بودند؛ مانند: «سرویس‌های بهداشتی ما تمیز و پاکیزه است.» «کلاس ما

1. Lyubomirsky
2. Ryan & Deci

یاد می‌گیرم»، «من در درس‌هایم نمرات «خیلی خوب» می‌گیرم.» و «در زنگ ورزش به من خوش می‌گذرد» بود که ناظر بر جنبه شخصی شادکامی مدرسه‌ای است. قابل ذکر است که تقریباً 99 درصد دانش‌آموزان هنگام تکمیل پرسش‌نامه حالت مطلوب معتقد بودند که گرفتن نمرات خیلی خوب موجب شادکامی آنها می‌شود. همچنین در اکثر انشاهای دانش‌آموزان به زنگ ورزش و فعالیت‌ها و امکاناتی که باید فراهم شود تا به آنها خوش بگذرد اشاره کرده بودند و جالب است که بیشترین فراوانی را همین زیرمقوله به خود اختصاص داده بود. بنابراین در صورتی که به این بعد از شادکامی مدرسه‌ای توجه شود، بدون شک بخش شادکامی قابل توجهی از دانش‌آموزان تأمین خواهد شد.

عامل پنجم، از پنج سوال شامل سوال‌های 23، 9، 16، 6، 25 تشکیل شده است که عامل اجرایی-مدیریتی نام‌گذاری شد. این عامل با عامل مدیریت مدرسه¹ از پرسش‌نامه شادکامی ذهنی دانش‌آموزان ابتدایی (2015) هماهنگی داشته است. بار عاملی سوال‌ها در بازه 0/31 تا 0/57 قرار گرفته بود که بیشترین بار عاملی را سوال 23 با عبارت «من از رنگ لباس‌های فرم مدرسه رضایت دارم.» و کمترین بار عاملی را سوال 25 با عبارت «معاون‌های ما مهربان هستند و موقع لازم به من کمک می‌کنند.» از آن خود کرده بود. در تحلیل کیفی این 5 سوال برای این عامل در نظر گرفته شده بود و تمام سوال‌های آن بار عاملی بیشتر از حد آستانه داشتند. برخی از سوالات این عامل: «معاون‌های ما مهربان هستند و موقع لازم به من کمک می‌کنند.»، «مدرسه ما امن است و کسی نمی‌تواند قلدری کند و زور بگوید.» و «امکانات ورزشی مناسب در مدرسه ما وجود دارد.» اگر دست‌اندرکاران مدیریت مدرسه و عوامل اجرایی مدرسه از قلدری کردن بعضی از دانش‌آموزان جلوگیری کنند و با دانش‌آموزان با مهربانی برخورد نمایند و یا اینکه برای دانش‌آموزان امکانات ورزشی مناسب فراهم آورند، شادکامی دانش‌آموزان تأمین خواهد شد.

عامل ششم، از هفت سوال شامل سوال‌های 3، 19، 7، 32، 14، 44، 1 تشکیل شده است که عامل فرهنگی نام‌گذاری گردید. بار عاملی سوالات در این عامل در بازه 0/32 تا 0/47 قرار داشت که در این میان سوال 19 از

گرفته بود. سوال‌های 21 و 30 به ترتیب بیشترین بار عاملی را داشتند که متن سوال‌ها عبارتند از: «من از زنگ هنر و فعالیت‌هایی که در این ساعت انجام می‌دهیم، راضی هستم.» و «معلم ما درس را همراه با بازی، نمایش و داستان‌های جذاب به ما تدریس می‌کند.» کمترین بار عاملی را نیز سوال‌های 28 و 27 داشتند که متن آنها بدین گونه است: «تکالیف کلاسی من (یا مشق‌های خانه) سبک و راحت است.»، «تکالیف کلاسی من (یا مشق‌های خانه) سبک و راحت است.»، این عامل با عامل رابطه معلم شاگردی از پرسش‌نامه شادکامی ذهنی دانش‌آموزان ابتدایی (2015) همخوانی زیادی داشت. همچنین اعتبار این عامل نیز مطلوب بود. از جمله سوال‌های این عامل «وقتی درسی را متوجه نمی‌شوم، معلم آن را دوباره و با مهربانی برایم توضیح می‌دهد.»، «تکالیف کلاسی من (یا مشق‌های خانه) سبک و راحت است.»، «معلم با من رفتار دوستانه‌ای دارد.»، «معلم در موقع تدریس معمولاً به من توجه می‌کند و از من هم سوال می‌پرسد» است، به عبارت دیگر این عامل شامل پرسش‌هایی از فعالیت‌های مربوط به معلم می‌شود که جنبه اخلاقی و تدریس را دارد. در صورتی که معلمان به سوال‌های این عامل توجه داشته باشند و برخی از خواسته‌های دانش‌آموزان که موجب شادکامی آنها می‌شود را در تدریس و رفتار خود با دانش‌آموزان رعایت نمایند، می‌توان انتظار داشت که دانش‌آموزان شادکامی بیشتری داشته باشند و برای توجه به تدریس معلم و رفتن به مدرسه میل و رغبت بیشتری نشان دهند. برای مثال دانش‌آموزان دوست دارند که معلم در توزیع مسئولیت عدالت را در نظر بگیرد و تمام مسئولیت‌ها را به دو یا سه نفر از دانش‌آموزان باهوش کلاس محول نکند بلکه از بقیه دانش‌آموزان نیز کمک بگیرد چرا که با توجه به تجربه خود پژوهشگر، دانش‌آموزان عاشق انجام دادن مسئولیت‌هایی که معلم به آنها می‌سپارد، هستند.

عامل چهارم، از 7 سوال شامل سوال‌های 46، 35، 38، 34، 31، 40، 55 تشکیل شده است که عامل خود دانش‌آموز نام‌گذاری شد. بار عاملی سوالات این عامل در دامنه 0/37 تا 0/65 قرار داشت. بیشترین بار عاملی را سوال 46 و کمترین بار عاملی را سوال 55 داشت. این عامل آن سوالاتی را که جنبه فردی داشت و به خود دانش‌آموز مربوط می‌شد شامل بود. این عامل با یافته‌های کیفی پژوهش همخوانی داشت و دارای سوالاتی همانند «من درس‌ها را به راحتی می‌فهمم و

هدف پژوهش حاضر در محدوده قابل قبولی قرار دارند. همچنین ضریب آلفا به ترتیب برای عامل محیطی 0/76، عامل دوستان 0/75، عامل تدریس و اخلاق معلم 0/83، عامل خود دانش‌آموز 0/87، عامل اجرایی - مدیریتی 0/78 و برای عامل فرهنگی 0/76 به دست آمد. اعتبار 6 عامل پرسش‌نامه شادکامی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی 2014 نیز که با آلفای کرونباخ محاسبه شده‌است در بازه 0/70 تا 0/90 قرار دارد که به ترتیب عبارتند از عامل یادگیری علمی 0/81، عامل موفقیت تحصیلی 0/84، عامل مدیریت مدرسه 0/73، عامل رابطه معلم - شاگردی 0/90، عامل روابط با همسالان 0/86 و برای عامل تدریس 0/70 بوده است. در مقایسه با پرسش‌نامه (ESSSWBSS) پرسش‌نامه شادکامی مدرسه‌ای که در این پژوهش تدوین شد دارای اعتبار مناسب و مطلوبی است. همچنین پرسش‌نامه 29 سوالی شادکامی آکسفورد که در بیشتر پژوهش‌های شادی در ایران به کار برده شده است توسط علیپور و نوربالا (1387) بر روی 101 نفر از افراد جامعه ایرانی بررسی شد که اعتبار این پرسش‌نامه از طریق آلفای کرونباخ 0/93 بود.

با توجه به بررسی محدود این مطالعه در شهر تهران، پیشنهاد می‌شود این ابزار در سایر شهرستان‌ها و به تفکیک انواع مدارس اجرا شده و هنجارهای آن تدوین گردد. همچنین استفاده از این ابزار برای سنجش وضعیت شادکامی مدرسه‌ای به تفکیک عوامل و در سطح شهرستان‌ها و استان‌های کشوری پیشنهاد می‌گردد. امید است **گفتمان مبتنی بر مفهوم‌پردازی مدارس شاد در این مطالعه، زمینه لازم برای بازاندیشی به منظور تأمین زیرساخت‌های مناسب برای ارتقای کیفیت مدارس در کشورمان را فراهم سازد.**

جعفری، پریش و طالب‌زاده، فاطمه (1389). ارائه مدلی برای نشاط و شادی در مدارس ابتدایی شهر تهران. فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، 4(4)، 32-9.

سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه (1390). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، تهران: آگاه.

سیف، علی‌اکبر (1390). اندازه‌گیری، سنجش و ارزشیابی آموزشی (ویرایش پنجم)، تهران: دوران.

شریفی، محسن؛ صالحی، کیوان؛ باقری‌فر، علی اکبر و علی مقدم‌زاده، علی (1395). بازنمایی عوامل مؤثر در افت انگیزه تحصیلی در

بیشترین بار عاملی و سوال 1 از کمترین بار عاملی برخوردار بود که به ترتیب عبارت بودند از «در جشن‌های مدرسه برنامه‌های جذاب و جالبی اجرا می‌شود» و «در مدرسه ما در طول سال جشن‌های مختلفی برگزار می‌شود». این عامل، به برنامه‌هایی که موجب شادی و سرور دانش‌آموزان در مدرسه می‌شد مربوط است. از جمله سوال‌های این عامل می‌توان به «در مدرسه ما در طول سال جشن‌های مختلفی برگزار می‌شود»، «از ابتدای سال تاکنون به اردوهای مختلفی رفته‌ایم.» و «در مدرسه ما مسابقات ورزشی مختلفی برگزار می‌شود.» اشاره کرد. این عامل هم یکی از عامل‌های مهم است که در تأمین شادکامی مدرسه‌ای دانش‌آموزان نقش مهمی دارد. دانش‌آموزان ابتدایی از توجه طولانی مدت به درس و صرفاً مطالعه درس‌ها خیلی زود خسته می‌شوند اما اگر برنامه‌های فرهنگی مانند برگزاری جشن‌ها و یا برگزاری مسابقات ورزشی در لابه‌لای روزهای تکراری مدرسه گنجانده شود، شادکامی دانش‌آموزان بیشتر خواهد شد و میل و رغبت بیشتری برای یادگیری خواهند داشت. نکته‌ای که باید به آن اشاره داشت این است که اکثر قریب به اتفاق دانش‌آموزان در انشاهای خود و این که چه چیزی موجب شادی آنها در مدرسه می‌شود، به اردو اشاره کرده بودند. لذا با بردن دانش‌آموزان به اردوها هم می‌توان برایشان تنوع ایجاد نمود و هم اینکه با دیدن مکان‌های جدید تجربه‌های جدیدی در زندگی می‌آموزند که می‌تواند توشه راه آنها در بزرگسالی باشد.

به منظور بررسی اعتبار ابزار از همسانی درونی مبتنی بر ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. مقدار ضریب آلفای کرونباخ برای کل ابزار 0/86 و برای عامل‌های شش‌گانه آلفای کرونباخ در بازه 0/76 تا 0/87 قرار داشته که برای

منابع

ایزدی، صمد؛ هاشمی، سهیلا و برزمینی، لیلیا (1391). بررسی عوامل مؤثر در شاداب‌سازی مدارس از دیدگاه دانش‌آموزان و اولیای مدرسه: با تأکید بر توسعه فرهنگی، فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی- فرهنگی (1)، 91-118.

بهشتی، مرتضی (1394). زنده باد شادی، تهران: نیستان.

پیرحیاتی، سارا؛ صالحی، کیوان؛ فرزاد، ولی‌الله؛ مقدم‌زاده، علی؛ و حکیم‌زاده، رضوان (1398). مرور نظام‌مند عوامل مؤثر در سنجش مدارس اثربخش دوره ابتدایی. فصلنامه علمی پژوهش در یادگیری آموزشی و مجازی، (1)، 47-58.

- doi: .91-116 (2) 27. علوم تربیتی، ابتدایی. [4110.22055/edus.2020.35053.31](https://doi.org/10.22055/edus.2020.35053.31)
- کرمی، ابوالفضل (1382). آشنایی با آزمون‌سازی و آزمون‌های روانی، تهران: نشر روان‌سنجی.
- محمدزاده، زینب و صالحی، کیوان (1395). تبیین پدیده نشاط و پویایی علمی در مراکز علمی از منظر نخبگان دانشگاهی: مطالعه‌ای با رویکرد پدیدارشناسی. فصلنامه راهبرد، 25، 23-56.
- نصوحی دهنوی محمود، احمدی، سیداحمد و عابدی محمدرضا (1383). رابطه بین میزان شادمانی و عوامل آموزشگاهی دانش‌آموزان دبیرستانی، دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، 6(1)، 33-50.
- هومن، حیدر علی (1386). آمار توصیفی در علوم رفتاری. تهران: انتشارات پیک فرهنگ
- یافتیان، نرگس، عبدی، حدیث (1400). اثربخشی آموزش به کمک بازی وارسازی بر اضطراب ریاضی و انگیزه ریاضی دانش‌آموزان پایه نهم. فصلنامه علمی پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، 9 (1)، 27-36. doi: 0-1.56709.3404130473/etl.202
- دانش‌آموزان مدارس متوسطه. فصلنامه پژوهش‌های کاربردی روان‌شناختی، 6(6)، 149-169.
- شفایی، راضیه؛ صالحی، کیوان (1396). سرگرمی و بازی در آموزش: اصول، نظریه‌ها، راهبردهای اجرایی (چاپ دوم). تبریز: ستوده.
- عابدی قادی، امیر؛ و صالحی، کیوان (1399). مدرسه‌ای برای کودکان: مطالعه پدیدارشناسانه. اندیشه‌های نوین تربیتی: doi: 11.27899.281/jontoe.20210.22051
- علیپور، احمد و علی‌نور بالا، احمد (1378). بررسی مقدماتی پایایی و روایی پرسش‌نامه شادکامی آکسفورد در دانشجویان دانشگاه‌های تهران، روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران، 5(1)، 55-66.
- علیزاده، شهناز؛ صالحی، کیوان؛ مقدم‌زاده، علی (1396). واکاوی کیفیت سنجش کلاسی معلمان؛ مطالعه‌ای به روش پژوهش آمیخته. فصلنامه علمی پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، 5(1)، 63-84.
- فراهانی، منصوره (1391). روز جهانی شادی اعلام شد، برگرفته در روز 18 اسفند 1397 از سایت تبیان.
- قربانخانی، مهدی؛ صالحی، کیوان؛ مقدم‌زاده، علی (1399). ساخت پرسش‌نامه میزان شده برای تشخیص ارزشیابی کاذب در مدارس Transactions, Biological Sciences, 359, 1367-1377.
- Giàn, Phạm ., Bào, Đặng., Tâm, Tãng., Tặc, Phạm. (2021). Happy Schools: Perspectives and Matters of Organization-Pedagogy in School's Building and Development. International Education Studies. 14(6), 92-102.
- Hart. L. C., Smith. S. Z., Swars. S. L., and Smith. M. E. (2009). An Examination of Research Methods in Mathematics Education. Journal of Mixed Methods Research. 3(1). 26 – 41.
- Kim, S. W., & Kim, L. Y. (2021). "Happiness education and the free year program in South Korea". Comparative Education, 57(2), 247-266.
- Lahey, J. (2016). Letting happiness flourish in the classroom [Blog post]. Retrieved from <https://well.blogs.nytimes.com>
- Long, R. F., & Huebner, E. S. (2014). Differential validity of global and domain-specific measures of life satisfaction in the context of schooling. Child Indicators Research, 7, 671-694.
- Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M., & Schkade, D. (2005). Pursuing happiness: The architecture of sustainable change. Review of General Psychology, 9(2), 111-131.
- Martin-Krumm, C., Fenouillet, F., Csillik, A., Kern, L., Besançon, M., Heutte, J., Diener, E. (2017). Changes in emotions from childhood

- to young adulthood. *Child Indicators Research*, 11(2), 541-561. <http://dx.doi.org/10.1007/s12187-016-9440-9>.
- Noddings, N. (2003). *Happiness and education*: Cambridge University Press.
- Park, N. (2004). The role of subjective well-being in positive youth development. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 591, 25-39.
- Reblin, M., & Uchino. B. (2008). Social and emotional support and links to physical health, *Current Opinions in Psychiatry*, 21(5), 201-205.
- Roth, R. A., Suldo, S.M., & Ferron, J.M. (2017). Improving Middle School Students' Subjective Well-Being: Efficacy of a Multicomponent Positive Psychology Intervention Targeting Small Groups of Youth, 46(1), 21-41.
- Ryan, R. M & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being, *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Salehi, K., & Golafshani, N. (2010). Using mixed methods in research studies: an opportunity with its challenges. *International journal of multiple research approaches*, 4, 186 - 191. <https://doi.org/10.5172/mra.2010.4.3.186>.
- Samani, S., Samani, S. (2012). The impact of indoor lighting on students' learning performance in learning environments: a knowledge internalization perspective. *International Journal of Business and Social Science*, 3 (24), 127-136
- Seligman, M. (2003). *Authentic happiness*. London: Nicholas Brealey Publishing.
- Sezer, S., & Can, E. (2020). School Happiness: A Grounded Theory. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 15(1), 44-62.
- Sezer, S., & Can, E. (2019). School happiness: a scale development and implementation study. *Euras. J. Educ. Res.* 79, 167-190.
- Stiglbauer, B., Gnamb, T., Gamsjäger, M., & Batinic, B. (2013). The upward spiral of effects over time. *Journal of School Psychology*, 51(2), 231-242.
- Telef, B. B. (2021). The Relation between Happiness, School Satisfaction, and Positive Experiences at School in Secondary School Students., *Education and Science*, 46(205), 359-371.
- Vanleeuwen, M. C., Post, W. M., Van Asbek, W. F., Vander woude, H. V., Groot, S., & Lindeman, E. (2010). Social support and life satisfaction in spinal cord injury during and up to one year after inpatient rehabilitation, *Journal of psychology*, 4, 265- 271.
- Veenhoven, R. (2010). Greater happiness for a greater number. Is that possible and desirable? *Journal of happiness studies*, 11 (5), 605-629.

- 11 در رنگ‌های تفریح، آهنگ‌های شاد پخش می‌شود.
- 12 در مدرسه ما مسابقات ورزشی مختلفی برگزار می‌شود.
- 13 مدرسه ما تمیز و پاکیزه است.
- 14 نیمکت‌های ما سالم و راحت هستند.
- 15 کلاس ما نور و روشنایی مناسب و کافی دارد.
- 16 من در مدرسه، کمد شخصی برای گذاشتن وسایلم دارم.
- 17 آزمایشگاه مدرسه وسایل لازم برای انجام آزمایش‌ها را دارد.
- 18 مدرسه ما کتابخانه بزرگ با میزهای مناسبی دارد.
- 19 کتابخانه مدرسه ما کتاب‌های متنوع و جذابی دارد.
- 20 حیاط مدرسه ما گل‌ها و درخت‌های زیبایی دارد.
- 21 ما در کلاس خود گل‌دان داریم.
- 22 نیمکت‌های کلاس ما اندازه مناسبی دارد.
- 23 سرویس‌های بهداشتی ما تمیز و پاکیزه است.
- 24 کلاس ما در زمستان به اندازه کافی گرم است.
- 25 کلاس ما در روزهای گرم، هوای خنک دارد. (کولر یا پنکه)
- 26 سرویس‌های بهداشتی ما در زمستان آب گرم دارد.
- 27 امکانات لازم برای تدریس هوشمند در کلاس ما وجود دارد.
- 28 من مطالب علمی جدیدی را در مدرسه یاد

مقیاس سنجش شادکامی مدرسه‌ای دانش‌آموزان ابتدایی

Elementary School Students' Subjective Well-Being in School Scale (ESSWBSS)

ردیف گویه‌ها	خیلی کم کم زیاد خیلی زیاد
1	من از رنگ لباس‌های فرم مدرسه رضایت دارم.
2	امکانات ورزشی مناسب در مدرسه ما وجود دارد.
3	معاون‌های ما مهربان هستند و موقع لازم به من کمک می‌کنند.
4	من هم در مسابقات ورزشی که برگزار می‌شود، شرکت داده می‌شوم.
5	مدرسه ما امن است و کسی نمی‌تواند قلدری کند و زور بگوید.
6	در مدرسه ما در طول سال جشن‌های مختلفی برگزار می‌شود.
7	از ابتدای سال تا کنون به اردوهای مختلفی رفته‌ایم.
8	در جشن‌های مدرسه برنامه‌های جذاب و جالبی اجرا می‌شود.
9	در مدرسه ما کلاس‌های فوق برنامه (نظیر روباتیک، موسیقی، زبان) برگزار می‌شود.
10	من از مراسم صبحگاهی لذت می‌برم.

- می‌گیرم.
- 29 من درس‌ها را به راحتی می‌فهمم و یاد می‌گیرم.
- 30 معلم معمولاً مرا تشویق و تحسین می‌کند.
- 31 من معلم خود را دوست دارم.
- 32 من در درس‌هایم نمرات «خیلی خوب» می‌گیرم.
- 33 من از معلم خود جایزه یا کارت امتیاز دریافت می‌کنم.
- 34 در زنگ ورزش به من خوش می‌گذرد.
- 35 زمانی که به کمک دوستانم نیاز دارم، آنها به من کمک می‌کنند.
- 36 دوستانم در مدرسه با من رفتار خوبی دارند.
- 37 من در مدرسه با دوستانم بازی می‌کنم.
- 38 تعداد دوستان من در مدرسه.....است.
- 39 دوستانم هر زمان که لازم باشد از من حمایت می‌کنند و به فکر من هستند.
- 40 در مدرسه همیشه کنار دوستان صمیمی‌ام هستم و از بودن با آنها لذت می‌برم.
- 41 دوستانم موقع تشکیل تیم‌های ورزشی و گروه‌های کلاسی، من را انتخاب می‌کنند.
- 42 من با دوستانم فعالیت‌های گروهی (روزنامه دیواری و نظایر آن) را انجام می‌دهم.
- 43 وقتی درسی را متوجه نمی‌شوم، معلم آن را دوباره و با مهربانی برایم توضیح می‌دهد.
- 44 من از زنگ هنر و فعالیت‌هایی که در این ساعت انجام می‌دهیم، راضی هستم.
- 45 ما در زنگ هنر فعالیت‌های هنری مثل نقاشی و طراحی انجام می‌دهیم.
- 46 ما آزمایش‌های علوم را در آزمایشگاه یا کلاس انجام می‌دهیم.
- 47 در مدرسه دوستانم با من بدرفتاری می‌کنند.
- 48 تکالیف کلاسی من (یا مشق‌های خانه) آسان است.
- 49 معلم ما درس را همراه با بازی، نمایش و داستان‌های جذاب به ما تدریس می‌کند.
- 50 معلم با من رفتار دوستانه‌ای دارد.
- 51 در مدرسه مسئولیت انجام کاری را بر عهده دارم یا قبلاً داشته‌ام
- 52 معلم ما فیلم‌های مرتبط با درس را در کلاس به ما نمایش می‌دهد.
- 53 معلم بعضی درس‌ها را به صورت فعالیت گروهی به ما درس می‌دهد.
- 54 معلم در موقع تدریس معمولاً به من توجه می‌کند و از من هم سوال می‌پرسد.
- 55 در زنگ هنر کاردستی‌هایی درست می‌کنیم.